

اصلاح نموداری

رذایل اخلاقی

آثار و مفسد

درمان

با استفاده از

کتاب معراج السعاده

ملا احمد نراقی

جلال نبی (خوانساری)

الله أكبر

سرشناسه	:	نبی، جلال، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	:	اخلاق نموداری / مولف جلال نبی.
مشخصات نشر	:	قم: اعتلای وطن، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۱۲۱ص؛ ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.
شابک	:	9786009743537
وضعیت فهرست نویسی	:	فیفا
موضوع	:	صفات ردیله
موضوع	:	Vices
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۶ الف۳۲۴ ن / BP۲۵۰
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۶۳۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۷۱۸۸۸۹

اخلاق نموداری

مولف : جلال نبی

ناشر : اعتلای وطن

طراحی جلد : محمد جواد حبیبی

تیراژ : ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ : اول ۱۳۹۶

قیمت : ۶۰۰۰۰ ریال

مرکز پخش : ۰۹۱۳۲۷۲۰۹۶۲ - ۰۹۱۲۱۵۱۷۹۷۲

فهرست

مقدمه ۱

فصل اول (کلیات) ۳

اجزاء انسان ۵

قبوای روع ۶

کسب همه فضایل افلاقی ۷

راس همه فضایل افلاقی ۷

راس همه رذایل و صفات بد افلاقی انصراف از مد وسط ۸

مقدمات تزکیه نفس ۹

فصل دوم (رذایل افلاقی قوه عاقله و درمان آن) ۱۱

قوه عاقله ۱۳

رذایل و صفات بد افلاقی که از دو رذیله جربزه و جهل بسیط ناشی می شوند ۱۳

جربزه ۱۴

درمان جربزه ۱۴

جهل بسیط ۱۵

درمان جهل بسیط ۱۵

جهل مرکب ۱۶

راه تشخیص جهل مرکب ۱۶

درمان جهل مرکب ۱۶

شک و میرت ۱۷

علت بروز شک و میرت ۱۷

آثار و مفسد شک و میرت ۱۷

درمان شک و میرت ۱۷

فهرست

- یقین ۱۸
- علائم صامب یقین ۱۸
- مراتب یقین ۱۸
- شرک ۱۹
- انواع شرک ۱۹
- آثار و مفاسد شرک ۱۹
- درمان شرک ۱۹
- اقسام تومید ۱۹
- فواطر نفسانیه و وسواس شیطانیه ۲۰
- آثار و مفاسد فواطر نفسانیه و وسواس شیطانیه ۲۰
- درمان فواطر نفسانیه و وسواس شیطانیه ۲۱
- مکر و میله ۲۲
- آثار و مفاسد مکر و میله ۲۲
- درمان مکر و میله ۲۲
- فصل سوم (ردایل افلاقی قوه غضبیه و درمان آن) ۲۳**
- قوه غضبیه ۲۵
- ردایل و صفات بد افلاقی که از دو ردیله تهور و مین بسیط ناشی می شوند .. ۲۵
- تهور ۲۷
- آثار و مفاسد تهور ۲۷
- درمان تهور ۲۷
- مین ۲۷

فهرست

- آثار و مفاسد جبن ۲۷
- درمان جبن ۲۷
- خوف ۲۸
- درمان خوف مذموم ۲۸
- علل ترس از مرگ و درمان آن ۲۹
- ایمنی از مکر فدا ۳۰
- عوامل ایجاد ایمنی از مکر فدا ۳۰
- درمان ایمنی از مکر فدا ۳۰
- یاس و نا امیدي از رحمت فدا ۳۱
- آثار و مفاسد یاس و نا امیدي از رحمت فدا ۳۱
- درمان یاس و نا امیدي از رحمت فدا ۳۱
- رجاء به فدا ۳۱
- راه تمصیل رجاء به فدا ۳۱
- ضعف نفس ۳۲
- آثار و مفاسد ضعف نفس ۳۲
- درمان ضعف نفس ۳۲
- دنائت و ِستی همت ۳۲
- درمان دنائت و ِستی همت ۳۲
- بی غیرتی و بی همیتی ۳۳
- آثار و مفاسد بی غیرتی و بی همیتی ۳۳
- درمان بی غیرتی و بی همیتی ۳۳

فهرست

- عجله و شتاب در افعال و گفتار ۳۴
- آثار و مفسد عجله و شتاب در افعال و گفتار ۳۴
- درمان عجله و شتاب در افعال و گفتار ۳۴
- سوء ظن به خدا و خلق ۳۵
- آثار و مفسد سوء ظن به خدا و خلق ۳۵
- غضب مفرط ۳۶
- آثار و مفسد غضب مفرط ۳۶
- درمان غضب مفرط ۳۶
- انتقام ۳۸
- آثار و مفسد انتقام ۳۸
- درمان انتقام ۳۸
- غلظت و درشتی در گفتار و کردار ۳۹
- آثار و مفسد غلظت و درشتی در گفتار و کردار ۳۹
- درمان غلظت و درشتی در گفتار و کردار ۳۹
- کج خلقی ۳۹
- آثار و مفسد کج خلقی ۳۹
- درمان کج خلقی ۳۹
- عداوت و دشمنی ۴۱
- آثار و مفسد عداوت و دشمنی ۴۱
- درمان عداوت و دشمنی ۴۱
- عجب ۴۱

فهرست

- آثار و مفاصد عجب ۴۱
- درمان عجب ۴۲
- کبر ۴۴
- راه تشفیص کبر ۴۴
- آثار و مفاصد کبر ۴۴
- درمان کبر ۴۵
- افتخار (فخر) ۴۶
- آثار و مفاصد افتخار (فخر) ۴۶
- درمان افتخار (فخر) ۴۶
- بغی و سرکشی ۴۶
- آثار و مفاصد بغی و سرکشی ۴۶
- درمان بغی و سرکشی ۴۶
- فودستایی ۴۷
- آثار و مفاصد فودستایی ۴۷
- درمان فودستایی ۴۷
- عصیبت ۴۷
- آثار و مفاصد عصیبت ۴۷
- درمان عصیبت ۴۷
- کتمان مق ۴۸
- آثار و مفاصد کتمان مق ۴۸
- درمان کتمان مق ۴۸

فهرست

- قساوت قلب ۴۹
- آثار و مفاصد قساوت قلب ۴۹
- درمان قساوت قلب ۴۹
- فصل چهارم (رذایل اخلاقی قوه شهویه و درمان آن) ۵۱**
- قوه شهویه ۵۳
- رذایل و صفات بد اخلاقی که از دو رذیله شره و فمود بسیط ناشی می شوند. ۵۳
- شره ۵۴
- آثار و مفاصد شکم پرستی ۵۴
- مفاصد پیروی از شهوت جنسی ۵۴
- درمان شکم پرستی ۵۵
- فواید کم فوری و گرسنگی ۵۵
- درمان پیروی از شهوت جنسی ۵۵
- فمود ۵۶
- آثار و مفاصد فمود ۵۶
- درمان فمود ۵۶
- ممیت دنیا ۵۷
- آثار و مفاصد ممیت دنیا ۵۷
- درمان ممیت دنیا ۵۷
- غنی و بی نیازی ۵۹
- آثار و مفاصد غنی و بی نیازی ۵۹
- درمان غنی و بی نیازی ۵۹

فهرست

- صفات فقیر (فقر ممدوم) ۵۹
- مرض ۶۰
- آثار و مفاسد مرض ۶۰
- درمان مرض ۶۰
- طمع ۶۲
- آثار و مفاسد طمع ۶۲
- درمان طمع ۶۲
- بغل ۶۲
- آثار و مفاسد بغل ۶۲
- درمان بغل ۶۳
- مال مراه خوردن ۶۴
- آثار و مفاسد مال مراه خوردن ۶۴
- درمان مال مراه خوردن ۶۴
- فیانت و غدر ۶۵
- آثار و مفاسد فیانت و غدر ۶۵
- درمان فیانت و غدر ۶۵
- فوض (فرو رفتن) در باطل ۶۶
- آثار و مفاسد فوض (فرو رفتن) در باطل ۶۶
- درمان فوض (فرو رفتن) در باطل ۶۶
- سفن بی فایده گفتن ۶۷
- آثار و مفاسد سفن بی فایده گفتن ۶۷

فهرست

- درمان سفن بی فایده گفتن ۶۷
- فصل پنجم (رذایل اخلاقی متعلق به دو یا سه قوه) ۶۹**
- رذایل و صفات بد اخلاقی که از دو یا سه قوه ناشی می شوند ۷۱
- مسد ۷۳
- معیار تشخیص مسد ۷۳
- آثار و مفسد مسد ۷۳
- درمان مسد ۷۳
- اهانت و تمقیر نمودن بندگان فدا ۷۵
- آثار و مفسد اهانت و تمقیر نمودن بندگان فدا ۷۵
- درمان اهانت و تمقیر نمودن بندگان فدا ۷۵
- ظلم ۷۶
- آثار و مفسد ظلم ۷۶
- درمان ظلم ۷۶
- ترک اعانت مسلمین ۷۷
- آثار و مفسد ترک اعانت مسلمین ۷۷
- درمان ترک اعانت مسلمین ۷۷
- کوتاهی و مسامحه کردن در امر به معروف و نهی از منکر ۷۹
- آثار و مفسد کوتاهی و مسامحه کردن در امر به معروف و نهی از منکر ۷۹
- درمان کوتاهی و مسامحه کردن در امر به معروف و نهی از منکر ۷۹
- قهر کردن و دوری از برادر دینی ۸۰
- آثار و مفسد قهر کردن و دوری از برادر دینی ۸۰

فهرست

- درمان قهر کردن و دوری از برادر دینی ۸۰
- قطع صله رعم ۸۱
- آثار و مفسد قطع صله رعم ۸۱
- درمان قطع صله رعم ۸۱
- عقوق والدین ۸۲
- آثار و مفسد عقوق والدین ۸۲
- درمان عقوق والدین ۸۲
- عیبجویی کردن ۸۴
- آثار و مفسد عیبجویی کردن ۸۴
- درمان عیبجویی کردن ۸۴
- فاش کردن راز ها ۸۵
- آثار و مفسد فاش کردن راز ها ۸۵
- درمان فاش کردن راز ها ۸۵
- سفن پینی (نمانی) ۸۵
- آثار و مفسد سفن پینی (نمانی) ۸۵
- درمان سفن پینی (نمانی) ۸۶
- افساد میان مردم ۸۷
- آثار و مفسد افساد میان مردم ۸۷
- درمان افساد میان مردم ۸۷
- شمتات کردن ۸۸
- آثار و مفسد شمتات کردن ۸۸

فهرست

- درمان شماتت کردن .. ۸۸ ..
- مراء و جدال ۸۹ ..
- آثار و مفاسد مراء و جدال ۸۹ ..
- درمان مراء و جدال ۸۹ ..
- سفریه و استهزاء کردن ۹۰ ..
- آثار و مفاسد سفریه و استهزاء کردن ۹۰ ..
- درمان سفریه و استهزاء کردن ۹۰ ..
- افراط در مزاج و فنده و بذله گوئی و شوفی کردن ۹۰ ..
- آثار و مفاسد افراط در مزاج و فنده و بذله گوئی و شوفی کردن ۹۱ ..
- درمان افراط در مزاج و فنده و بذله گوئی و شوفی کردن ۹۱ ..
- غیبت ۹۲ ..
- آثار و مفاسد غیبت ۹۲ ..
- درمان غیبت ۹۲ ..
- مواضعی که غیبت کردن در آن ها جایز است ۹۳ ..
- دروغ گفتن ۹۵ ..
- آثار و مفاسد دروغ گفتن ۹۵ ..
- درمان دروغ گفتن ۹۵ ..
- مواضعی که دروغ گفتن در آن ها جایز است ۹۶ ..
- مب جاه و شهرت و ریاست ۹۷ ..
- آثار و مفاسد مب جاه و شهرت و ریاست ۹۷ ..
- درمان مب جاه و شهرت و ریاست ۹۷ ..

فهرست

- دوست داشتن مدح و ثنا و کراهت داشتن ذم ۹۹
- آثار و مفاسد دوست داشتن مدح و ثنا و کراهت داشتن ذم ۹۹
- درمان دوست داشتن مدح و ثنا و کراهت داشتن ذم ۹۹
- ریا ۱۰۰
- آثار و مفاسد ریا ۱۰۰
- درمان ریا ۱۰۰
- نفاق و دورویی ۱۰۲
- آثار و مفاسد نفاق و دورویی ۱۰۲
- درمان نفاق و دورویی ۱۰۲
- غرور ۱۰۳
- آثار و مفاسد غرور ۱۰۳
- درمان غرور ۱۰۳
- طول امل ۱۰۴
- آثار و مفاسد طول امل ۱۰۴
- درمان طول امل ۱۰۴
- گناهکاری و اصرار بر معاصی ۱۰۶
- آثار و مفاسد گناهکاری و اصرار بر معاصی ۱۰۶
- درمان گناهکاری و اصرار بر معاصی ۱۰۶
- فراموشی از اعمال فود و غفلت از محاسبه ۱۰۷
- آثار و مفاسد فراموشی از اعمال فود و غفلت از محاسبه ۱۰۷
- درمان فراموشی از اعمال فود و غفلت از محاسبه ۱۰۷

فهرست

- کراهت ۱۰۸
- آثار و مفسد کراهت ۱۰۸
- درمان کراهت ۱۰۸
- اعتراض بر اراده و تقدیرات خدا ۱۰۹
- آثار و مفسد اعتراض بر اراده و تقدیرات خدا ۱۰۹
- درمان اعتراض بر اراده و تقدیرات خدا ۱۰۹
- مزن و اندوه بر امور دنیویه ۱۱۱
- آثار و مفسد مزن و اندوه بر امور دنیویه ۱۱۱
- درمان مزن و اندوه بر امور دنیویه ۱۱۱
- اعتماد بر غیر خدا ۱۱۲
- آثار و مفسد اعتماد بر غیر خدا ۱۱۲
- درمان اعتماد بر غیر خدا ۱۱۲
- کفران نعمت ۱۱۴
- آثار و مفسد کفران نعمت ۱۱۴
- درمان کفران نعمت ۱۱۴
- جزع و بی تابی ۱۱۶
- آثار و مفسد جزع و بی تابی ۱۱۶
- درمان جزع و بی تابی ۱۱۶
- فسق ۱۱۸
- آثار و مفسد فسق ۱۱۸
- درمان فسق ۱۱۸
- منابع ۱۱۹

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قرآن کریم کتاب هدایت و نور، و عمل به معارف آن موجب رستگاری و سعادت است. خداوند متعال در این معجزه ماندگار، مطالب پر اهمیت خود را با تاکیدات و سوگندهای گوناگون بیان کرده تا بندگان را متوجه اهمیت آن نماید.

اما بیشترین سوگند های قرآن، در کجای کتاب آسمانی و برای بیان چه مطلب مهمی آورده شده؟

پاسخ این است که بیشترین سوگندهای قرآن در سوره شمس آمده و خداوند متعال بعد از ۱۱ بار سوگند و با تاکیدات فراوان، تزکیه نفس را عامل فلاح و رستگاری و عدم پاک کردن نفس از رذایل اخلاقی را عامل خسران ابدی معرفی می نماید. همچنین پیامبر مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله)، نیز در روایتی هدف از بعثت خود را به کمال رساندن مکارم اخلاق می داند.

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ)) (بحار الانوار، جلد ۶۸، ص ۳۸۲)

لذا تزکیه نفس و زدودن رذایل اخلاقی از قلب و روح، انسان را به سعادت ابدی می رساند و لازمه رسیدن به آن، شناخت رذایل و راهکارهای درمان آن و علمی که به بیان این مطالب می پردازد علم اخلاق است.

مقدمه

با توجه به اهمیت علم اخلاق و نیاز اساسی همه افراد جامعه به آشنایی با رذایل اخلاقی، مفاسد، آثار و راهکارهای درمان آن، تلاش شد کتاب اخلاق نموداری با استفاده از کتاب شریف معراج السعاده به صورت نموداری و با بیانی ساده و مختصر به گونه ای که قابل استفاده برای عموم مردم باشد ارائه گردد.

علت استفاده از کتاب شریف معراج السعاده (اثر عارف حکیم و عالم فرزانه ملا احمد نراقی)، توصیه بزرگان به مطالعه و معرفی آن به عنوان بهترین کتاب اخلاق به زبان فارسی است. که از آن جمله می توان به صاحب مفاتیح الجنان حاج شیخ عباس قمی اشاره کرد که در مقدمه کتاب المقامات العلیه (خلاصه کتاب معراج السعاده) می نویسد: ((... و الحق کتابی بهتر از آن (معراج السعاده) در این فن شریف (علم اخلاق) به زبان فارسی تالیف نشده و بر طالبان مراتب سعادت لازم است که در همه حال آن کتاب مستطاب را با خود داشته باشند و از فوائد آن بهره مند شوند ...)).

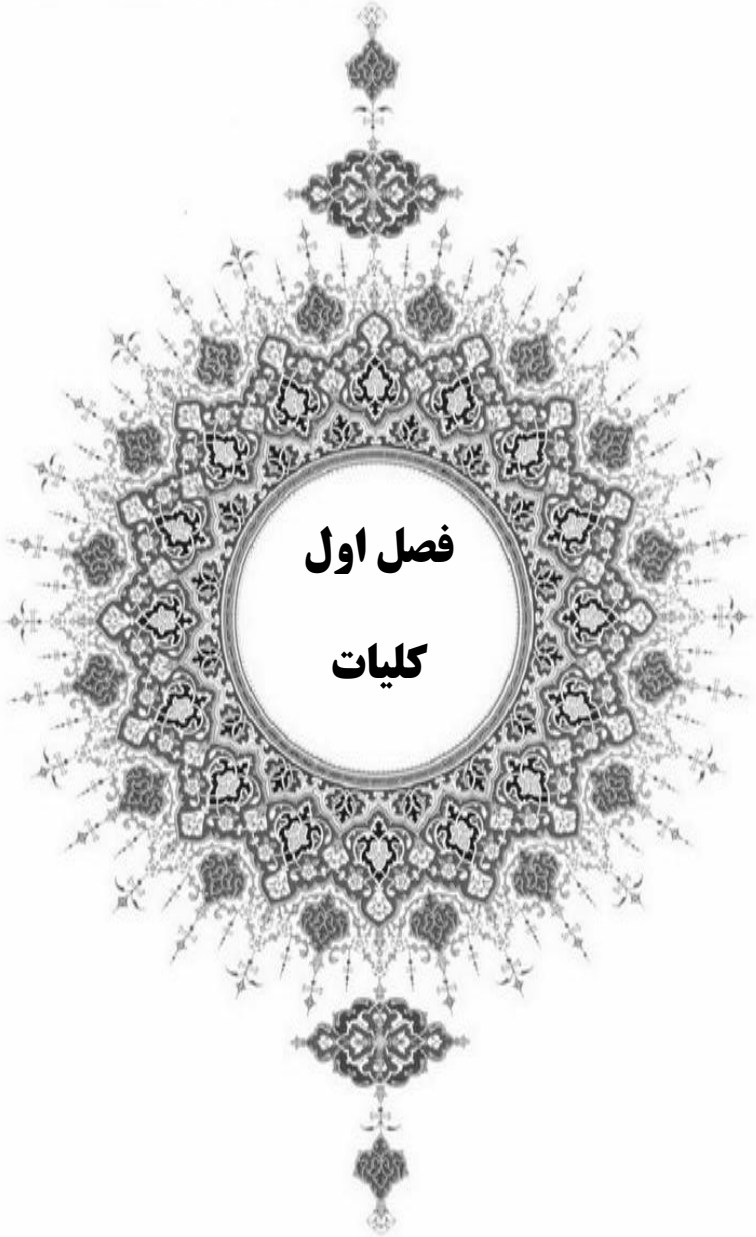
امید است کتاب اخلاق نموداری مورد رضایت پروردگار متعال و استفاده خوانندگان قرار گیرد.

و السلام علی من اتبع الهدی

جلال نبی

جمادی الاول ۱۴۳۸

بهمن ماه ۱۳۹۵

فصل اول

کلیات

کلیات

انسان مرکب است از :

روح

بدن

جنس

جنس

جوهر مجردی از عالم ملکوت

از عناصر عالم دنیا

(عامل ترجیح بر حیوانات)

(بعد حیوانی)

بیان بیماری ها

بیان بیماری ها

و درمانش

و درمانش

علم اخلاق

علم طب

هدف

هدف

رسیدن به سعادت ابدی

رسیدن به سلامتی جسم

کلیات

روح (به منزله سلطان مملکت نفس) :

قوای اصلی و عامل همه فضایل و رذایل اخلاقی

۱- عقل (به منزله وزیر برای روح است.)

← وظیفه
عامل ادراک امور کلی.

۲- شهوت (به منزله عامل خراج است.)

← وظیفه
تحریک بدن به انجام امور حیوانی برای بقاء تن .

۳- غضب (به منزله نگهبان است.)

← وظیفه
تحریک بدن به دفاع و صیانت از جان .

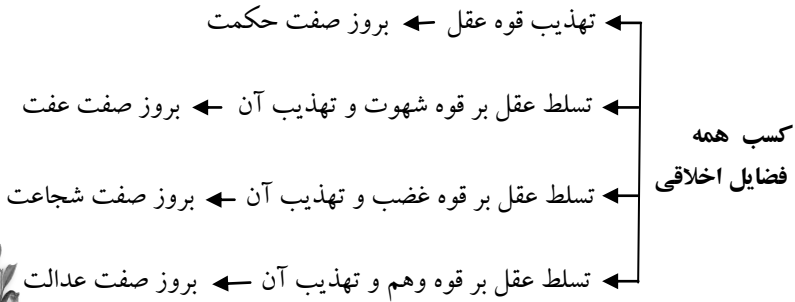
۴- وهم (حيله گر و مکار)

← وظیفه
عامل ادراک امور جزئی و چاره اندیشی و

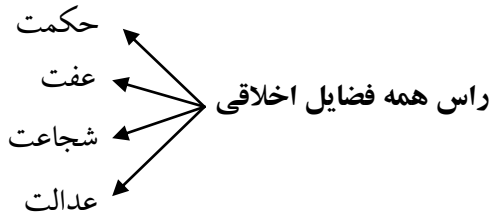
تحریک بدن در جزئیات افعال (قوه عامله) .

کلیات

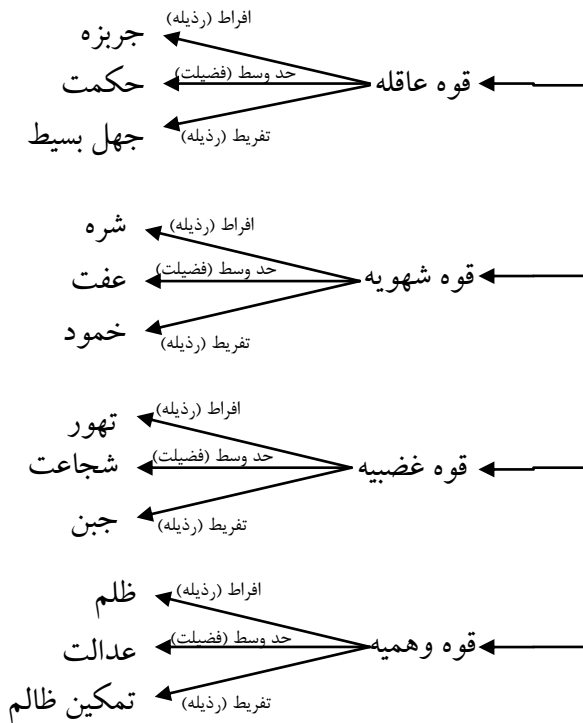
نکته: با توجه به اینکه قوه وهم قوه عامله است و کارش کارفرمایی قوای دیگر است پس نظر صحیح آن است که همه فضایل و رذایل اخلاقی مندرجند در تحت سه صفت (حکمت، عفت، شجاعت) و اضداد آنها و متعلقند به یکی از سه قوه (عاقله، شهویه، غضبیه) یا به دو قوه و یا به سه قوه از آنها.

نکته: برای هر فضیلتی حدی است معین که به منزله حد وسط است و تجاوز از آن خواه به جانب افراط و خواه به جانب تفریط عامل ایجاد رذیله اخلاقی می شود.

کلیات

راس همه رذایل
و صفات بد اخلاقی
انحراف از حد وسط

نکته: همه رذایل و صفات بد اخلاقی زیر مجموعه رذایل فوق می باشند.

مقدمات تزکیه نفس

۱- اجتناب کند از همنشینی با بدان و صاحبان اخلاق بد و احتراز کند از شنیدن حکایات ایشان و بعکس همنشینی کند با صالحان و صاحبان اوصاف حسنه و اطلاع پیدا کند از کیفیت اعمال و رفتار آن ها.

۲- مواظبت کند بر اعمالی که از آثار صفات حسنه است، و نفس را بر اعمالی که مقتضای صفتی است که طالب تحصیل آن و یا در صدد محافظت بقای آن است وا دارد.

۳- پیوسته مراقب احوال و متوجه اعمال و افعال خود باشد و برای انجام هر عملی ابتدا تامل کند تا خلاف مقتضای حسن خلق از او سر نرزد . و اگر احیانا از او امری به ظهور آمد که موافق صفت پسندیده نیست نفس خود را تادیب و مواخذه کند به این طریق که اول خود را سرزنش نماید، و بعد از آن متحمل اموری شود که برای او ناگوار است.

۴- دوری کند از آنچه باعث تحریک قوه شهویه و غضبیه می شود . (از دیدن و شنیدن و تصور و تخیل کردن آنها)

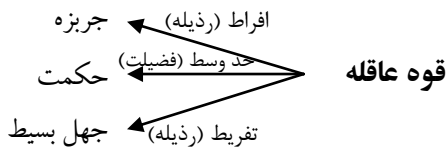
۵- فریب نفس خود را نخورد، اعمال و افعال خود را حمل بر صحت نکند و در طلب عیوب خود سعی نماید.

۶- در آیات و روایات تامل نماید و پیوسته در تضرع و مسئلت زیاد به درگاه خدا و مناجات و عبادات کوشا باشد.

اخلاق نموداری / فصل دوم

رذایل اخلاقی قوه عاقله و درمان آن

رذایل و صفات بد اخلاقی که از دو رذیله جر بزه و جهل بسیط ناشی می شوند.

۱- جهل مرکب : ← ضدش
(نداند و نداند که نداند)

یقین { ← ضدش

۲- شک و حیرت : ← ضدش

(عاجز بودن نفس از تحقیق حق و رد باطل)

۳- شرک : ← ضدش
تو حید

(منشا اثر دانستن غیر خدا)

۴- خواطر نفسانیه و وسواس شیطنیه: ← ضدش الهامات و خیالات محموده
(افکاری که محرک عمل شر است.)

(افکاری که محض خیال فاسد است.)

خیر خواهی و یکرنگی ← ۵- مکر و حيله کردن :

(جستن راه های پنهانی برای رسیدن به مطلوبات شهویه و

غضبیه و اذیت رساندن به مردمان.)

فضایل اخلاقی قوه عاقله

جربزه

- ۱ - خروج از حد اعتدال در فکراست.
- ۲ - موجب آن است که ذهن در جایی نایستد.
- ۳ - ابداع شبهات و استخراج امور غیر مطابق با واقع به صورت پیوسته است.
- ۴ - چه بسا در مباحث عقلیه و علوم الهیه منجر به الحاد و کفر و فساد عقیده شود.
- ۵ - گاه می رسد به انکار همه اشیاء و نفی حقایق.

درمان جربزه

- ۱ - رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲ - تأمل در قبح و بدی آن.
- ۳ - توجه به این که صفت مهلکه جربزه باعث محرومیت از علم و عمل و فیوضات کثیره می شود.
- ۴ - رجوع به استدالات علمای مشهور و مکلف داشتن نفس به طریقه ایشان تا عادت کند به ثبات و اطمینان.
- ۵ - تعلیم علمی که موجب استقامت ذهن می شود. (مانند ریاضی، هندسه و ...)

جهل بسیط

- ۱- خالی بودن نفس از علوم .
- ۲- دانایی به جهل و نادانی خود (ندانند و بدانند که ندانند).
- ۳- در ابتدا این صفت بد نیست بلکه باقی ماندن در آن بد است.

درمان جهل بسیط

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- ملاحظه آیات و روایاتی که در مذمت جهل و نادانی وارد شده است.
- ۳- تأمل در قبح و بدی جهل و شرافت و فضیلت علم و دانایی.
- ۴- توجه به اینکه جاهل در حقیقت انسان نیست بلکه در صورت شبیه انسان و در واقع با حیوانات یکسان است.
- ۵- تلاش برای بدست آوردن علوم و دانایی از اهل آن .

پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله):

((شش طایفه به جهت شش چیز ، پیش از محاسبه داخل آتش خواهند بود : یکی از آن ها صحرائشینان و سکنه قرا و مواضعی که از اهل علم خالی است به سبب جهل و نادانی که دارند.)) (معراج السعاده ص ۹۱- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

جهل مرکب

جاهل بودن به جهل خود (ندانند و ندانند که ندانند).

انسان مطالب و استدلالات و عقاید خود را بر

اهل علم و یقین ارائه کند ، تا آنان تشخیص

دهند که آیا او دارای این رذیله اخلاقی هست

یا نه .

راه تشخیص جهل مرکب

درمان جهل مرکب

۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

۲- خواندن علمی مانند ریاضی و هندسه که موجب استقامت ذهن و پیمودن راه صحیح می باشد.

۳- عرضه کردن ادله خود بر علم منطق .

۴- از بین بردن اسباب جهل مرکب و موانع فهمیدن حق در نفس مانند تقلید کورکورانه ، تعصب بیجا، محض حسن ظن به شخصی و ...

امام محمد باقر (علیه السلام):

((عالمی که به علم خود عمل کند بهتر است از هفتاد هزار عابد.))

(معراج السعاده ص ۹۴- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

شک و حیرت

← عاجز بودن نفس از تحقیق حق و رد باطل .

علت بروز شک و حیرت

← تعارض ادله در اثبات حق و رد باطل .

آثار و مفسد شک و حیرت

← در مطالب متعلق به ایمان، موجب هلاکت و

فساد نفس، و از دنیا رفتن با شک، کفر است

درمان شک و حیرت

← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹). به ویژه مواظبت بر

طاعات و عبادات ، همشینی با صلحا و اهل یقین و تضرع و زاری به در

گاه خداوند متعال .

← ۲- تحقیق و تأمل در ادله .

← ۳- قرائت قرآن .

← ۴- شنیدن و تتبع روایات و احادیث .

امام جعفر صادق (علیه السلام):

((عمل اندک با دوام و یقین ، بهتر است در نزد خدا از عمل بسیار بدون یقین.))

(معراج السعاده ص ۱۱۲- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

یقین

در مقابل رذایل اخلاقی جهل و شک و حیرت فضیلت اخلاقی یقین است.

علائم صاحب یقین

۱- در امور خود به غیر خداوند توجه نکند و در هیچ امری خود و دیگران را منشا اثر نداند.

۲- در همه اوقات و احوال در نهایت تضرع در خدمت پروردگار بوده و خود را در پیشگاه حضرت حق حاضر و او را بر همه افعال و اعمال خود ناظر بداند.

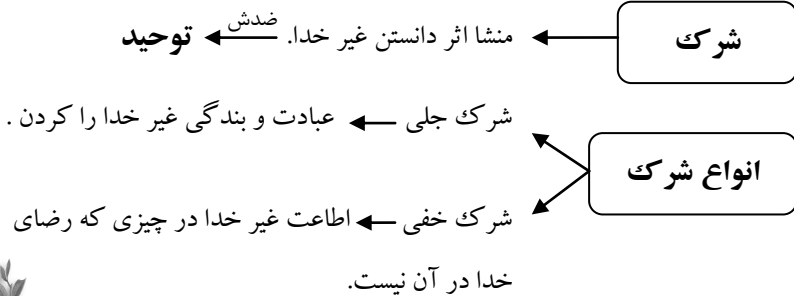
۳- آنکه مستجاب الدعوات، بلکه صاحب کرامات باشد، زیرا هر قدر یقین انسان زیاد می شود جنبه تجرد او غالب می گردد.

مراتب یقین

۱- علم یقین ← مانند کسی که به وجود آتش یقین پیدا می کند، با دیدن دود.

۲- عین یقین ← مانند کسی که به وجود آتش یقین پیدا می کند، با دیدن آن.

۳- حق یقین ← مانند کسی که به وجود آتش یقین پیدا می کند، با داخل شدن در آن.

درمان شرک

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تحصیل فضیلت توحید.

آثار و مفسد شرک

- ۱- مهمترین عامل هلاکت است.
- ۲- موجب خلود در عذاب دردناک است.
- ۳- سبب محسور شدن در زمره کفار است.

اقسام توحید

- توحید در ذات: یعنی صفات خداوند را عین ذاتش دانستن.
- توحید در وجوب وجود: یعنی تنها خداوند واجب الوجود است.
- توحید در تاثیر و ایجاد: یعنی موثر در وجود را منحصر در خدا دانستن که فاعلی و منشا اثری به غیر او نیست، و علامت وصول به آن توکل به خدا در همه امور است.

الهامات و
خیالات
محموده

{(افکاری که محرک عمل شر است.)} ← ضدش
{(افکاری که محض خیال فاسد است.)}

خواطر نفسانیه و
وسواس شیطانیه

آثار و مفسدات خواطر نفسانیه و وسواس شیطانیه

۱ - از مهلکات عظیمه و حالات رذیله است.

۲ - باعث ظلمت و تیرگی دل می شود.

۳ - موجب افسردگی و کدورت نفس است.

۴ - مانع وصول به سعادت است.

۵ - عامل ضایع کردن اوقات و ابطال عمر است.

۶ - موجب غفلت و دوری از خدا است.

۷ - موجب تباهی دین و دنیا است.

۸ - موجب گناه و عذاب است.

((وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِصْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ))

و هر که از یاد خدای رحمن روی گردان شود شیطانی بر او می گماریم که

(آیه ۳۶ سوره زخرف)

(همراه و دمساز وی گردد.)

درمان خواطر نفسانیه و وسواس شیطانیه

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تامل در سوء خاتمه امور گناه و وخامت عاقبت عصیان در دنیا و آخرت.
- ۳- تامل در قبیح و آثار و مضرات آن.
- ۴- یاد آوری حقوق پروردگار بر خود.
- ۵- در نظر گرفتن پاداش اعمال از ثواب و عقاب.
- ۶- تامل در اینکه نگاه داشتن خود از آنچه شیطان وسوسه می کند و صبر بر آن آسانتر است از تحمل عذاب الهی.
- ۷- سد کردن راههای شیطان در دل با قطع علایق ظاهریه و باطنیه و مجاهده در ترک هواهای نفسانی و صفات رذیله (محبت دنیا، حسد، عداوت و...)
- ۸- اشتغال به ذکر خداوند در دل و زبان و مناجات، عبادت، دعا و تلاوت قرآن با حضور قلب.
- ۹- تفکر در مسائل علمیه و معارف حقانیه از مبدا، معاد، احکام و تامل در عجایب صنع پروردگار و آثار قدرت او در مخلوقات.
- ۱۰- تذکر بی وفایی دنیا، عبرت از گذشتگان، تصور مرگ و احوال بعد از آن.

((إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ))

((همانا کسانی که تقوا پیشه کرده اند، هرگاه وسوسه های شیطانی به آنان نزدیک شود، متوجه می شوند (و خدا را یاد می کنند)، آنگاه بینا می گردند. (آیه ۲۰۱ سوره اعراف)

مکر و حيله

(جستن راه های پنهانی برای رسیدن به مطلوبات شهویه و غضبیه و اذیت رساندن به مردمان.)
ضدش ← **خیر خواهی و یکرنگی**

آثار و مفساد مکر و حيله

- ۱- از مهلکات عظیمه است.
- ۲- از مهمترین صفات شیطان است.
- ۳- عامل خارج شدن از مسلمانی است.
- ۴- عاقبت آن ، آتش جهنم است.

درمان مکر و حيله

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- توجه به قبح و آثار مکر و حيله و فواید یکرنگی و خیرخواهی.
- ۳- تامل در آنکه صاحب آن در آتش سوزان با شیطان هم نشین است.
- ۴- توجه به اینکه هر که چاهی برای برادر خود کند خود در آن افتد.
- ۵- قبل از انجام هر کاری تامل کند که مشتمل بر مکر و حيله نباشد.
- ۶- اگر از او مکرری صادر شد در مقام عتاب خود برآید تا این صفت ریشه کن شود.

امام علی (علیه السلام):

((هر که چاهی از برای دیگری بکند خود در آن افتد.))

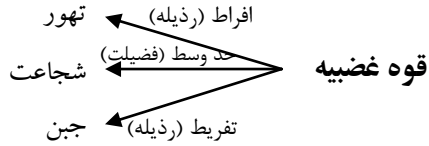
(معراج السعاده ص ۱۶۵- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

فصل سوم

رذایل اخلاقی

قوه غضبیه و درمان آن

ردایل و صفات بد اخلاقی که از دو ردیله تهور و جبن ناشی می شوند.

۱ - خوف مذموم : متالم شدن به سبب رسیدن مکروهی که تحقق آن احتمال داشته باشد.

۲ - ایمنی از مکر خدا: انسان خود را از عذاب الهی و امتحانات خدایی در امان ببیند.

۳ - یاس از رحمت خدا

۴ - ضعف نفس : اعلام عجز و ناتوانی در حوادث و بلاها و دچار اضطراب شدن.

۵ - پستی همت : قانع شدن به شغل های پست و اعمال جزئی و عدم تلاش برای انجام کارهای بزرگ .

۶ - بی غیرتی و بی حمیتی: کوتاهی و اهمال کاری کردن در محافظت از آنچه که نگرهبانی از آن لازم است از دین ، آبرو ، اولاد ، اموال و ...

۷ - عجله و شتاب در افعال و اقوال : یعنی انسان بدون تامل و تفکر به مجرد آنکه امری به خاطرش خطور کرد آن را انجام دهد.

۸ - سوء ظن : بدگمانی به خدا و خلق.

۹ - غضب : حالتی نفسانی است که باعث حرکت روح حیوانی برای غلبه و انتقام می شود.

رذایل و صفات بد اخلاقی که از دو رذیله تهور و جبن ناشی می شوند.

۱۰ - انتقام : یعنی کسی که به او بدی کند او نیز در صدد بدی کردن به مثل آنچه او کرده یا بالاتر برآید اگر چه شرعا حرام باشد.

۱۱ - غلظت و درشتی در کردار و گفتار

۱۲ - کج خلقی

۱۳ - عداوت و دشمنی :
 اگر پنهانی باشد ← حقد و کینه
 اگر آشکار باشد ← عداوت

۱۴ - عجب : یعنی انسان خود را بزرگ بداند به جهت کمالی که در خود ببیند و به خود بیالد و از خود شاد باشد و منعم را فراموش کند .

۱۵ - کبر : یعنی انسان خود را برتر از دیگران بداند. (تفاوت کبر و عجب این است که در عجب پای دیگری در میان نیست ولی در کبر شخص خود را برتر از دیگری می داند.)

۱۶ - افتخار (فخر): مباحات به زبان به واسطه چیزی که آن را کمال خود توهم کند.

۱۷ - بغی و سرکشی : گردنکشی و سرکشی از فرمان کسی که اطاعت او لازم است.

۱۸ - خود ستایی : یعنی آدمی در مقام اثبات کمال و نفی نقصی از خود

۱۹ - عصبیت: تجاوز کردن از حق و انصاف در حمایت از خود یا چیزی که به او منسوب است.

۲۰ - کتمان حق

۲۱ - قساوت قلب : حالتی است که انسان به سبب آن از درد ، رنج و مصیبت دیگران

متاثر نمی گردد.

تهور

(آدمی خود را در مهالک و خطرانی بیاندازد که عقلا و شرعا ممنوع است.)

آثار و مفساد تهور

- ۱- موجب هلاکت است.
- ۲- موجب شقاوت و عذاب ابدی است
- ۳- اگر کشته شود به حکم شریعت خود کشتی

درمان تهور

کرده است.

۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

۲- توجه به قبح و آثار و عواقب تهور.

۳- مراجعه به عقل و شرع برای انجام هر کاری.

جبن

(حذر کردن از چیزی که انسان نباید از آن حذر کند.)

آثار و مفساد جبن

- ۱- موجب هلاکت است.
- ۲- موجب خواری و ذلت است.
- ۳- عامل تلخی و ناگواری زندگی است.
- ۴- موجب می شود مردم در جان و مال او طمع نموده و مورد ظلم واقع شود.
- ۵- موجب اضطراب، کسالت، راحت طلبی و دوری از جمیع سعادات می شود.
- ۶- موجب انواع فضایح، رسوائی و برباد رفتن نام نیک می شود.

درمان جبن

همان درمان رذیله خوف مذموم می باشد. (صفحه ۲۸)

خوف

- ممدوح (فضیلت)
- ۱- خوف از خدا و عظمت او
 - ۲- خوف از گناهان

مذموم
(ردیله)

- ۱- خوف از امری که حتما واقع خواهد شد و دفع آن ممکن نباشد مانند خوف از مرگ.
- ۲- خوف از امری که احتمال دارد واقع شود ، و وقوع آن در دست آن شخص نباشد.
- ۳- خوف از امری که شخص بترسد از او سر بزند و او را گرفتار کند.
- ۴- خوف از چیزی که نفس بدون دلیل از آن وحشت دارد مثل مرده.

درمان خوف مذموم

- ۱- علت خوف اول و دوم جهل و نادانی است . و درمانش راضی بودن به قضای الهی و مقدرات خداوند سبحان و راه ندادن این خوف به دل است .
- ۲- (درمان خوف سوم) مراقب احوال و اعمال خود باشد که عملی که از عاقبت آن می ترسد را مرتکب نشود .
- ۳- (درمان خوف چهارم) تأمل و تفکر در اینکه دلیل عقلانی برای اینگونه خوف نیست ، برای مثال در مورد خوف از مرده ، تأمل و تفکر کند که از مرده کاری ساخته نیست که به او آسیبی برساند . همچنین خود را با آن مواجه کند تا ترسش بریزد نه این که از مواجهه شدن با آن فرار کند .

علل ترس از مرگ و درمان آن

۱- گمان کند که مرگ نقص است. **علت** ← جهل به حقیقت مرگ. **درمان** ←
تامل در این که مرگ که مرحله ای از تکامل است.

۲- سختی قطع علاقه از دنیا و اموال. **علت** ← دل بستگی به دنیا. **درمان** ←
قطع علاقه از دنیا و راضی بودن به قضای الهی.

۳- خوف از خوشحالی دشمنان. **علت** ← تصور اشتباه. **درمان** ←
علم به این که شادی دشمنان به دین، ایمان و جسم آسیب نمی زند.

۴- خوف از بی سرپرستی و ذلت اهل و عیال. **علت** ← منشا اثر دانستن خود.
توجه به این که همه امور به دست خداست و تنها او منشا اثر است.
سپردن اهل و عیال به خداوند که او بهترین مولی و یاری کننده است.
توجه به این که غالب یتیمانی که در کودکی بی سرپرست شده اند،
ترقی ایشان در دنیا و آخرت بیشتر بوده است. **درمان** ←

۵- خوف از عذاب الهی. **علت** ← پرداختن به گناهان. **درمان** ← این قسم خوف در
ابتدا ممدوح است، ولی باقی ماندن در آن و درمان نکردن مذموم است. و
درمان آن توبه و انابه و ترک محرمات و انجام اعمال صالح است.

ایمنی از مکر خدا

← انسان خود را از عذاب الهی و امتحانات خدایی در امان ببیند.

عوامل ایجاد آن

- ← ۱- غفلت از عظمت پروردگار. $\xleftarrow{\text{علت}}$ جهل
- ← ۲- عدم اعتقاد به روز جزا. $\xleftarrow{\text{علت}}$ کفر
- ← ۳- اطمینان به رحمت خدا. $\xleftarrow{\text{علت}}$ غرور
- ← ۴- اعتماد بر طاعات و عبادات خود. $\xleftarrow{\text{علت}}$ عجب

ضد رذیله اخلاقی ایمنی از مکر خدا $\xleftarrow{\text{فضیلت خوف از خدا}}$

درمان ایمنی از مکر خدا

- ← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ← ۲- در تحصیل یقین و ایمان به خدا، روز جزا، بهشت و دوزخ و عقاب و حساب سعی نماید.
- ← ۳- پیوسته به سختی روز حساب، عالم برزخ و مواخذه قیامت و انواع عذاب آن تفکر کند و مرگ را در پیش نظر بدارد.
- ← ۴- مشاهده نماید احوال خائفین از خدا را و استماع کند حکایات خوف انبیاء و اولیا الهی را که خوف آنان تا چه حد بوده است.
- ← ۵- تأمل کند که فهمیدن حقایق قضا و قدر الهی در قوه بشر نیست و هیچ کس از عاقبت خود خیر ندارد، پس عجب داشتن به عبادات و طاعات از نادانی است.

((أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ))

((آیا آن ها (مجرمان) از مکر خدا غافلند در حالی که از مکر خدا جز زیانکاران ایمن

(سوره اعراف، آیه ۹۹)

نخواهند بود.))

یاس و ناامیدی از رحمت خدا ← ضدش رجاء به خدا.

آثار و مفاصد
یاس و نا
امیدی از
رحمت خدا

- ۱- موجب هلاکت است.
- ۲- از بزرگ ترین گناهان کبیره است .
- ۳- موجب کفر است.
- ۴- موجب دوری از رحمت خدا و بازماندن از محبت اوست.
- ۵- موجب باز ماندن از طاعات و عبادات است .
- ۶- موجب دوری از کسب فضایل است.

درمان یاس و ناامیدی از رحمت خدا ← تحصیل فضیلت رجاء به خدا.

رجاء به خدا ← امیدواری به رحمت خداوند به شرط فراهم کردن اسباب آن.

مثل انتظار رسیدن به محصول گندم است برای کسی که تخم بی عیبی را در زمین قابلی کاشته و به موقع به آن آب داده. و اگر اسباب آن فراهم نکرده باشد رجاء نیست بلکه غرور و حماقت است ، مانند کسی که انتظار برداشت گندم کند در زمینی که گندم نکاشته و به آن آب نداده.

راه تحصیل رجاء به خدا

- ۱ - توجه به آیات و روایات زیاد در زمینه امیدواری و رجاء به خدا.
- ۲ - توجه به کثرت رحمت خدا و شفاعت پیامبر(صلی الله) و اهل بیت(علیهم السلام).
- ۳ - فراهم کردن اسباب رجاء به خدا در اعمال و رفتار .

((... إِنَّهُ لَا يَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ))

((مایوس نمی شوند از رحمت خدا مگر مردم کافر.)) (سوره یوسف، آیه ۸۷)

ضعف نفس

عجز و اضطراب در حوادث و متزلزل شدن به هر چیزی حتی اگر جزئی باشد. ← ^{ضدش} بزرگی نفس

آثار و مفاسد ضعف نفس

- ۱- موجب خوار و بی مقدار شدن در نظر مردم است.
- ۲- موجب ذلت، اهانت و پستی همت و کناره جستن از کارهای بزرگ است.
- ۳- موجب مسامحه در امر به معروف و نهی از منکر است.
- ۴- موجب اضطراب، تشویش و غم به اندک چیزی از حوادث و بلاها است.
- ۵- عامل محرومیت از مناصب ارجمند و مراتب بلند است.
- ۶- عامل دوری از بزرگی و عزت در دو دنیا است.

درمان ضعف نفس

همان درمان رذیله خوف مذموم می باشد. (صفحه ۲۸)

دنائت و پستی همت

قانع شدن به شغل های پست و اعمال جزئی و عدم تلاش برای انجام کارهای بزرگ. (نتیجه ضعف نفس است). ← ^{ضدش} علو همت.

درمان دنائت و پستی همت

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- توجه و تامل در قبح آن.
- ۳- تلاش برای رسیدن به مراتب عالیه و طلب کردن کارهای بزرگ.
- ۴- سر فرود نیاوردن به امور جزئی و منافع دنیوی و راضی نشدن به مراتب پست.

بی غیرتی و
بی حمیتی

(کوتاهی و اهمال کاری کردن در محافظت از آنچه که نگرهبانی از آن لازم است از دین ، آبرو ، اولاد ، اموال و) ← **ضدش** **غیرت**

۱- موجب از بین رفتن روح ایمان است.

۲- موجب خارج شدن از زمره مردان است .

۳- موجب ورود به جهنم و عذاب است.

**آثار و مفسد بی
غیرتی و بی حمیتی**

درمان بی غیرتی و بی حمیتی

۱- رعایت مقدمات ترکیه نفس (رجوع به صفحه ۹) .

۲- توجه به قبح و آثار و مفسد آن .

۳- تلاش برای رد بدعت و شبهه و اهانت کسانی که به دین اهانت می کنند.

۴- تلاش در ترویج احکام دین .

۵- عدم مسامحه در امر به معروف و نهی از منکر.

۶- تلاش جهت حفاظت از اهل و عیال و اموال و عدم اهمال کاری در آن.

۷- منع کند اهل و عیال را از آنچه احتمال فساد در آن است.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((دل مرد بی غیرت سرنگون است.))

(معراج السعاده ص ۲۱۸- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

**عجله و شتاب در
افعال و گفتار**

(یعنی انسان بدون تامل و تفکر ، به مجرد آنکه امری به خاطرش
خطور کرد آن را انجام دهد.) ← **عجله و شتاب**

۱- از راه های شیطان و موجب هلاکت است.

۲- موجب ندامت و پشیمانی است.

۳- موجب خسران و زیان است.

۴- موجب خواری و بی اعتباری است.

۵- موجب فروختن دین به دنیا و معاوضه نعمت

های آخرت به لذات دنیا است.

**آثار و مفسد
شتاب و
عجله در
افعال و
گفتار**

درمان عجله و شتاب در افعال و گفتار

۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

۲- توجه و تامل در قبیح و مفسد عجله و شتاب و فضیلت وقار و طمانینه.

۳- برای انجام هر کاری ابتدا فکر کند و تمام جوانب آن را در نظر بگیرد.

۴- بکار بردن صبر و تامل در انجام امورات تا در او عادت شود.

۵- متذکر آن شود که وقار صفت اولیاء و انبیاء است و عجله و شتاب موجب

خواری و ذلت نزد مردم و ندامت و پشیمانی است.

سوء ظن به خدا و خلق ← (نتیجه جبن و ضعف نفس است.) ← ^{ضدش} حسن ظن

سوء ظن به
خدا و خلق

۱- موجب هلاکت است.

۲- موجب گناهانی مانند غیبت و تهمت است.

۳- موجب نظر حقارت و عدم اکرام مسلمین است.

۴- موجب کوتاهی در حقوق دیگران است.

۵- ظن بد را قرین کشتن مسلم و دست اندازی به حریم

و عرض او دانسته اند.

آثار و

مفاسد سوء

ظن به خدا

و خلق

درمان سوء ظن به خدا و خلق

۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

۲- تامل کردن در قبح و مفاسد سوء ظن و فضیلت و شرافت حسن ظن.

۳- احترام، اکرام، تفقد و دعا کردن در حق کسی که به او گمان بد رفته.

۴- اعتنا نکردن به گمان بد.

۵- هر سخن و کاری که از برادر مومن سرزند را به بهترین محامل حمل کند.

۶- نصیحت کردن در خلوت و عدم غیبت و اظهار لغزش دیگران.

((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ...))

ای کسانی که ایمان آوردید اجتناب کنید از بسیاری از گمان ها، بدرستی که

بعضی از گمان ها گناه است. (آیه ۱۲ سوره حجرات)

غضب مفرط

(حالتی نفسانی است که باعث حرکت روح حیوانی برای غلبه و انتقام

می شود.) ^{ضدش} **حلم و کظم غیظ**

۱- از مهلکات عظیمه و آفات جسمیه است.

(بسا برای امری جزئی خود را مورد هلاکت ابدیه در آورد. مانند قتل نفس)

۲- موجب فساد ایمان و غضب پروردگار است.

۳- موجب گناهانی مانند دشنام دادن، اظهار کردن بدی مسلمین،

فاش کردن سر آنان، مسخره و استهزاء و ... می شود.

۴- عامل دشمنی دوستان و شادی دشمنان است.

۵- موجب پشیمانی و غمناک شدن بعد از تسکین، تالم دل، تغییر

مزاج و بیماری تن است.

آثار و

مفاسد

غضب

مفرط

درمان غضب مفرط

۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

۲- سعی کردن در از بین بردن اسباب آن. از جمله فخر، کبر، عجب، غرور،

لجاج، حرص، استهزاء، دشمنی و حب جاه و مال

۳- ملاحظه کردن اخباری که در مذمت غضب و مدح حلم بیان شده است.

۴- حفظ کردن خود از قول و فعلی که منشا غضب می شود.

۵- اجتناب از همنشینی با افرادی که قوه غضب بر آن ها غالب است.

۶- یاد کردن غضب الهی و تسلط و قدرت او.

درمان غضب مفرط

- ۷- توجه و تأمل در آثار و مفساد غضب.
- ۸- توجه به زشتی صورت و کردار در هنگام غضب که از نظم طبیعی خارج است.
- ۹- پناه بردن به خدا از شر شیطان در حالت غضب و سکوت کردن.
- ۱۰- تغییر دادن حالت. (اگر ایستاده است بنشیند و اگر نشسته بخوابد).
- ۱۱- وضو گرفتن و غسل کردن با آب سرد.
- ۱۲- اگر غضب بر رحم است، دست گذاشتن بر بدن او.
- ۱۳- متذکر این نکته شدن که غضب نیست مگر از بیماری دل و نقصان عقل که علت آن ضعف نفس است نه شجاعت و قوت نفس.
- ۱۴- توجه به این که حلیم و بردبار غالب است نه فرد غضبناک.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((هر که غضب خود را از مردم باز دارد، خداوند نیز در روز قیامت عذاب خود را از او باز می دارد.))

(معراج السعاده ص ۲۳۷- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

انتقام

(یعنی کسی که به او بدی کند او نیز در صدد بدی کردن به مثل آنچه او کرده یا بالاتر برآید اگر چه شرعا حرام باشد.) ^{ضدش} ← **عفو و بخشش**

آثار و

مفاسد

انتقام

- ← ۱- موجب وقوع در حرام است.
- ← ۲- راهی برای نفوذ شیطان است.
- ← ۳- موجب عذاب الهی است.

درمان انتقام

- ← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ← ۲- تامل کردن در قبح و بدی عاقبت آن در دنیا و آخرت.
- ← ۳- واگذار کردن انتقام به پروردگار که او منتقم واقعی است.
- ← ۴- اثر سکوت و مکافات نکردن برای تادیت و تنبیه شخصی که بدی کرده بیشتر است اگر در او انسانیت باشد. و اگر در او انسانیت نباشد تلافی کردن و انتقام گرفتن تفاوتی به حال او ندارد و موجب ضایع شدن انسان می شود.
- ← ۵- تامل در فواید عفو کردن و اینکه عفو کردن از اوصاف پروردگار است.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((عفو و گذشت زیاد نمی کند مگر عزت را، پس گذشت کنید تا خدا شما را

عزیز گرداند.)) (معراج السعاده ص ۲۴۵- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

غلظت و درشتی در گفتار و کردار ← ^{ضدش} نرمی و مدارا در گفتار و کردار

آثار و مفسد غلظت
و درشتی در گفتار و
کردار

- ← ۱- عامل سلب ایمان است.
- ← ۲- موجب دخول به لشکر شیطان است.
- ← ۳- موجب نفرت مردمان است.
- ← ۴- موجب اختلال در امر زندگی است.

درمان غلظت و درشتی در گفتار و کردار

- ← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ← ۲- تامل کردن در قبح، آثار و مفسد آن.
- ← ۳- تلاش نمودن برای نرمی در همه اعمال و گفتار و مدارا کردن با مردم.
- ← ۴- تفکر و تامل کردن قبل از انجام هر کار و سخنی، تا در آن غلظت و بدخویی نباشد.

کج خلقی ← ^{ضدش} خوش خلقی

آثار و مفسد کج خلقی

- ← ۱- عامل دوری از خدا و خلق اوست.
- ← ۲- موجب نفرت مردمان است.
- ← ۳- موجب مورد تمسخر قرار گرفتن است.

آثار و مفاسد کج خلقی

- ۴- موجب حزن ، اندوه ، غم و دل‌تنگی است.
- ۵- موجب عذاب دنیوی و اخروی است.
- ۶- موجب محرومیت از نفع های بزرگ است.
- ۷- موجب غلظت در گفتار و کردار و بد کلامی و انقباض روی است.
- ۸- عامل جهنمی شدن است.

درمان کج خلقی

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تامل کردن در قبح ، آثار و مفاسد آن.
- ۳- توجه به این که این صفت همیشه صاحب خود را عذاب می کند.
- ۴- ملاحظه آیات و روایات در مذمت کج خلقی و مدح خوش خلقی.
- ۵- تلاش در جهت خوش خلقی و مراقبت در هر فعل و سخنی تا از او کج خلقی سر نزند و خوش خلقی ملکه شود.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((بد خلقی بنده را می رساند تا اسفل درک جهنم.))

(معراج السعاده ص ۲۴۹- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

عداوت و دشمنی

اگر پنهانی باشد . ← حقد و کینه
اگر آشکار باشد. ← عداوت

ضدش ← **نصیحت و خیر خواهی**

آثار و مفسد عداوت و دشمنی

۱- عامل نابودی است .
۲- موجب رنج و خسران است.
۳- موجب ذلت و خواری است.
۴- موجب اندوه و ناراحتی در دنیا و آخرت است.
۵- عامل گناهای مانند غیبت، دروغ، بهتان، شتمات، عیب جویی، استهزاء، ایذاء و ... است.

درمان عداوت و دشمنی

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل کردن در قبح، آثار و مفسد آن و در ثواب و فواید خیر خواهی.
- ۳- مهربانی، خوش خلقی، نیکی و احسان زیاد کردن در گفتار و رفتار با کسی که با او عداوت دارد .

عجب

(یعنی انسان خود را بزرگ بداند به جهت کمالی که در خود ببیند و به خود

ببالد و از خود شاد باشد و منعم را فراموش کند.) ← **شکسته نفسی** ضدش

آثار و مفسد عجب

- ۱- منشا آفات و صفات خبیثه ای مانند کبر و خودستایی است .
- ۲- موجب غلبه شیطان و هلاکت است .

آثار و مفاسد عجب

- ۳- موجب بزرگ شمردن طاعات و حقیر دانستن و فراموشی گناهان است.
- ۴- موجب لعنت و مخلد بودن در آتش جهنم است.
- ۵- موجب غرور و ایمنی دانستن خود از مکر خداست.
- ۶- موجب کوتاهی در تعلیم و مشورت، رسوایی و ضرر و زیان است.

درمان عجب

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل کردن در قبح، آثار و مفاسد آن.
- ۳- شناخت و کسب معرفت نسبت به عظمت و بزرگی خداوند.
- ۴- توجه به خواری و ذلت خویشتن در برابر پروردگار.
- ۵- توجه به پستی جسم انسان که ابتدایش نطفه ای است نجس و آخرش لاشه ای است گندیده و حالش جوالی است پر از کثافات متعدده.
- ۶- توجه به ناتوانی و ضعف خود در برابر حوادث و بیماری ها.
- ۷- چاره کردن عوامل خود بزرگ بینی و توجه به این که همه کمالات، لطف و عنایت خداوند به او بوده و او از خود چیزی ندارد.
- ۸- توجه نمودن به این که بعضی از عوامل خود بزرگ بینی در واقع ارزش نیست مثل عجب به نسب، عجب به حسن جمال که فانی است.

درمان عجب

- ۹ - متهم دانستن نفس و عدم اعتماد به آن و رجوع به علما و دانایان .
- ۱۰ - متذکر این شود که هیچ کس از خاتمه امر خود مطمئن نیست که عاقبت به خیر شود یا نه.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((اگر هیچ گناهی نکنید من از بدتر از گناه از شما می ترسم و آن عجب است ، عجب.))

(معراج السعاده ص ۲۶۲- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

امام محمد باقر (علیه السلام):

((دو نفر داخل مسجد شدند، یکی عابد و دیگری فاسق، چون از مسجد بیرون رفتند، فاسق از جمله صدیقان بود . و عابد از جمله فاسقان. و سبب این، آن بود که عابد داخل مسجد شد و به عبادت خود می بالید و در این فکر بود. و فکر فاسق در پشیمانی از گناه و استغفار بود.))

(معراج السعاده ص ۲۶۳- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

کبر

یعنی انسان خود را برتر از دیگران بداند. (تفاوت کبر و عجب این است که در عجب پای غیری در میان نیست ولی در کبر شخص خود را برتر از غیری می داند) **ضدش** ← تواضع و فروتنی

نکته: در مقابل متکبران نباید متواضع بود زیرا باعث ذلت و خواری متواضع و زیادی تکبر متکبر می شود.

راه تشخیص کبر

- ۱- در گفتگو اگر حق بر زبان کسی جاری شد که بر خلاف سخنش باشد به آن اعتراف نمی کند.
- ۲- در مجلس اگر کسی بر او مقدم شود و بالاتر نشیند و در راه رفتن جلوتر افتد بر او سخت باشد.
- ۳- پیشی گرفتن در سلام برای او سخت باشد.
- ۴- اگر فقیری او را دعوت کند اجابت کردن و برای رفع حاجات مهم رفقا به کوچه و بازار رفتن و مایحتاج خانه را خود تهیه کردن برای او سخت باشد.
- ۵- پوشیدن لباس های کهنه و ساده برای او سخت باشد.
- ۶- سر یک سفره نشستن با خدمتکاران و زیر دستان برای او سخت باشد.

آثار و مفساد کبر

- ۱- موجب حقیر شمردن دیگران و تضعیح حقوق آنان است.
- ۲- موجب هلاکت و شقاوت و غضب پروردگار است.
- ۳- مانع کسب اخلاق حسنه و رسیدن به فیوضات و سعادت است.
- ۴- موجب محرومیت از بهشت و خلود در جهنم و عذاب الهی است.
- ۵- موجب خواری و ذلت در نظر مردم است.

درمان کبر

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تامل کردن در قیح، آثار و مفسد کبر در دنیا و آخرت و فواید تواضع.
- ۳- توجه به این که تکبر انسان را خوار و ذلیل و تواضع انسان را بزرگ می کند.
- ۴- همان درمان صفت عجب.
- ۵- تلاش برای مبارزه با تکبر یعنی هر کاری که در نظرش انجام دادنش سخت بود، و خود را برتر دیگران دید به آن کار اقدام نماید، مثلاً پیشی گرفتن در سلام برای کسی که سلام کردن برای او سخت است. پایین مجالس نشستن، با زیردستان و خدمتکاران همنشینی کردن، پوشیدن لباس های ساده و ...

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((هر که فروتنی کند از برای خدا، خدا او را برمی دارد. و هر که تکبر کند خدا او را می افکند. و هر که قناعت کند، خدا او را روزی می دهد. و هر که اسراف کند. خدا او را محروم می گرداند. و هر که یاد مرگ کند خدا او را دوست می دارد. و هر که بسیار یاد خدا کند خدا او را در بهشت در سایه خود جای دهد.))

(معراج السعاده ص ۲۹۷ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

افتخار (فخر)

← (مباهات به زبان به واسطه چیزی که آن را کمال خود توهم کند. از

اقسام کبراست.)

آثار و مفسد افتخار (فخر)

← همان آثار و مفسد کبر (رجوع به صفحه ۴۴).

درمان افتخار (فخر)

← همان درمان کبر (رجوع به صفحه ۴۵).

بغی و سرکشی

← (گردنکشی و سرکشی از فرمان کسی که اطاعت او لازم است.

بدترین نوع از انواع کبر است.) ^{ضدش} ← **تسلیم و انقیاد**

آثار و مفسد بغی و سرکشی

- ← ۱- موجب کفر است.
- ← ۲- موجب هلاکت است.
- ← ۳- موجب ظلم و تعدی بر مسلمین است.
- ← ۴- موجب عقوبت و آتش جهنم است.

درمان بغی و سرکشی

- ← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ← ۲- تامل کردن در قبح، آثار و مفسد بغی در دنیا و آخرت و فواید تسلیم.
- ← ۳- ملاحظه کردن آیات و روایاتی که در وجوب اطاعت خدا، پیامبر (صلی الله علیه)، ائمه اطهار (علیهم السلام)، علما و فقها آمده است.
- ← ۴- ملزم کردن نفس خود بر خضوع و خشوع در قول و فعل و اطاعت از کسانی که اطاعت آنان واجب است.

خودستانی

(یعنی آدمی در مقام اثبات کمال و نفی نقیصه از خود برآید . از نتایج

عجب است)

آثار و مفاسد خودستانی

همان آثار و مفاسد عجب (رجوع به صفحه ۴۱).

درمان خودستانی

همان درمان عجب (رجوع به صفحه ۴۲).

عصیبت

(تجاوز کردن از حق و انصاف در حمایت از خود یا چیزی

ضدش

انصاف

که منسوب به اوست.)

آثار و مفاسد عصیبت

۱- موجب داخل شدن در باطل و انجام معصیت و گناه است.

۲- موجب کتمان حق و هلاکت است.

۳- موجب گرفتاری به شقاوت ابدی است.

درمان عصیبت

۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

۲- تامل کردن در قبح ، آثار و مفاسد عصیبت و فواید و فضیلت انصاف.

۳- توجه به این که تعصب بی جا علت جهالت است.

۴- رعایت حق و انصاف در حمایت از دین ، مال ، قوم و ...

۵- مراقبت و محافظت در جمیع احوال تا خلاف انصاف از او سر نزنند.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((هر که به قدر حبه خردلی عصبیت در دل او باشد خدا در روز قیامت او را با

اعراب جاهلیت بر خواهد انگیخت.))

(معراج السعاده ص ۳۰۲ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

انصاف و ایستادن بر حق

ضدش

کتمان حق

آثار و مفسد کتمان حق

- ۱- موجب تکذیب حق، کتمان شهادت، شهادت ناحق و وقوع در حرام است.
- ۲- موجب تصدیق اهل باطل و هلاکت است.
- ۳- موجب میل به یک طرف در حکم میان مردم است.

درمان کتمان حق

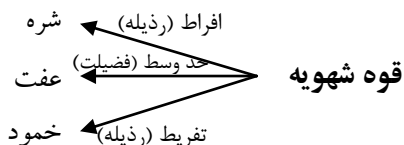
- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل کردن در قبح، آثار و مفسد کتمان حق و فواید و فضیلت انصاف.
- ۳- از بین بردن عوامل آن که یا عصبیت است یا ترس است یا طمع.
- ۴- تلاش برای ایستادن بر حق و مراقبت و محافظت از خود در جمیع احوال تا ایستادن بر حق ملکه شود.

فصل چهارم

رذایل اخلاقی

قوه شهویه و درمان آن

رذایل و صفات بد اخلاقی که از دو رذیله شره و خمود ناشی می شوند.

- ۱ - محبت دنیا مذموم : علاقه و گرفتاری و لذت بردن از دنیا به مجرد خواهش نفس نه از برای اصلاح آخرت.
- ۲ - غنا و بی نیازی: آماده بودن اموال که باعث دوری از خدا و سرکشی و طغیان شود.
- ۳ - حرص: صفتی که آدمی را وا می دارد به جمع نمودن بیشتر از آنچه به آن نیاز دارد.
- ۴ - طمع : توقع داشتن در اموال مردم.
- ۵ - بخل : خودداری کردن از بخشش آنچه باید بذل کرد.
- ۶ - مال حرام خوردن
- ۷ - خیانت و غددر : (در مال ، عرض یا حرمت و آبروی کسی)
- ۸ - خوض در باطل : (نقل کردن گناهایی که گذشته است ، به خواهش نفس . مانند حکایت افعال زنان فاحشه.)
- ۹ - سخن بی فایده گفتن : یعنی سخنی که به درد دنیا و آخرت نخورد.

شده

پیروی کردن از خواسته شکم و فرج و حرص بر آن.

مفاسد پیروی از شهوت جنسی

- ۱- موجب هلاکت است.
- ۲- موجب غفلت از آخرت است.
- ۳- دینداری را نابود و خوف خدا را از بین می برد.
- ۴- عشق حیوانی را در انسان به وجود می آورد.
- ۵- موجب بیماری جسمی و کوتاهی عمر می شود.
- ۶- موجب ذایل شدن عقل می شود.

آثار و مفاسد شکم پرستی

- ۱- از مهلکات است.
- ۲- عامل جهنمی شدن است.
- ۳- موجب قساوت قلب است.
- ۴- موجب دشمنی با خدا است.
- ۵- موجب تباهی دین است.
- ۶- مانع تفکر و حکمت است.
- ۷- عامل بیماری است.
- ۸- دل را می میراند.
- ۹- موجب ذلت و سقوط حشمت

و مهابت است.

درمان شکم پرستی

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- توجه به آثار و مفاسد شکم پرستی که بیشتر امراض از شکم پرستی است.
- ۳- ملاحظه آیات و روایات در مورد زیان شکم پرستی و فواید دوری از آن.
- ۴- پیروی از روش زندگی انبیاء اولیاء و علما.
- ۵- توجه به ارزش شبیه شدن به ملائکه نه حیوانات.
- ۶- توجه به فواید کم خوری و گرسنگی.

فواید کم خوری و گرسنگی

- ۱ - دل را نورانی و ذهن را روشن و قوی می کند.
- ۲ - سبب لذت بردن از مناجات می شود.
- ۳ - سبب رحم بر فقرا و یاد آوری گرسنگی روز قیامت می شود.
- ۴ - آدمی را سبک بار و بدن را سالم می کند .
- ۵ - موجب بروز صفت شکسته نفسی و آسانی طاعت و عبادت می شود .

درمان پیروی از شهوت جنسی

- ۱ - رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹) .
- ۲ - تأمل کردن در قبح ، آثار ، مفاسد و ملاحظه آیات و روایات در مذمت آن .
- ۳ - کنترل در غذا خوردن، پرهیز از پر خوری، سعی در گرسنگی و روزه گرفتن .
- ۴ - پیروی از طریقه انبیاء و اولیاء و ائمه اطهار (علیهم السلام) .
- ۵ - دوری کردن از مبادی شهوت جنسی (فکر کردن به گناه، نگاه به نامحرم، خلوت نمودن با نامحرم ، سخن گفتن با نامحرم و ...).

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((نظر کردن (به نامحرم) ، تیر زهر آلودی است از تیرهای شیطان ، هر که خود را از آن نگاه دارد به جهت خوف خدا، خدا او را عطا فرماید ایمانی که حلاوت آن را در دل بیابد.)) (معراج السعاده ص ۳۱۳ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

خمود

(کوتاهی کردن در تغذیه به اندازه نیاز و سرکوب کردن غریزه جنسی و سستی در ازدواج و قطع نسل).

آثار و مفساد خمود

- ۱- مانع کسب فضایل و دفع رذایل است.
- ۲- مانع سعی در عبادت و موجب محرومیت از سعادت است.
- ۳- عامل محرومیت از فواید و ثواب داشتن زن و فرزند و موجب قطع نسل است.
- ۴- موجب عدم داشتن هم نشین، مونس و عدم فارغ شدن از تدبیر امور منزل است.
- ۵- موجب عدم شکستن شدن شدت شهوت و وسوسه شیطان است.

درمان خمود

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل کردن در قبح، آثار و مفساد آن.
- ۳- توجه به تغذیه مناسب و عدم کوتاهی در رساندن غذای مناسب به بدن.
- ۴- ازدواج کردن.

نکته: حد اعتدال قوه شهویه، فضیلت عفت است که اعتدال در دفع غریزه جنسی و خوردن است و معیار آن این است که تا بسیار گرسنه نشود نخورد و هنوز رغبت در او باشد از غذا خوردن دست بکشد و غرض از خوردن قدرت یافتن برای عبادت باشد. --- و در قوه جنسی اقتصار کند بر آن به قدری که نسل منقطع نگردد و از وسوسه شیطان فارغ شود و خطرات شهوت از دل او بیرون رود و منجر به ضعف بدن و اختلال قوا نگردد.

محبت دنیا

ضدش زهد ((دل برداشتن از دنیا و اکتفا کردن به قدر ضرورت از برای

حفظ بدن (پشت کردن به دنیا و روی آوردن به آخرت)).

آثار و مفساد محبت دنیا

۱- عامل رذایلی مانند ریا، حسد، حقد،	۷- عامل رنج، بلا، زحمت و سختی است.
عداوت، کبر، حرص و طمع است.	۸- موجب آرزوهایی است که هرگز آخر نداشته
۲- عامل بازداشتن آدمی از کار آخرت است.	باشد.
۳- موجب هم و غم است.	۹- موجب حسرت و پشیمانی است.
۴- موجب گرفتاری های بی پایان است.	۱۰- عامل دوری از سعادت و درجات عالی است.
۵- موجب کوردلی و هلاکت است.	۱۱- موجب عذاب اخروی است..
۶- موجب احتیاجی است که هرگز به بی	۱۲- موجب گناه است. (راس همه گناهان)

نیازی نرسد.

درمان محبت دنیا

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- توجه به آثار و مفساد محبت دنیا و فواید فضیلت زهد.
- ۳- ملاحظه آیات و روایات در مورد مذمت محبت دنیا و مدح زهد.
- ۴- غرض و هدف از داشتن مال و فایده و علت احتیاج به آن را بدانند، تا در طلب زیادتر از قدر نیاز بر نیاید.
- ۵- کسب مال از حلال، میانه روی در خرج و صرف آن در راه حق. نه در راه باطل.
- ۶- خالص کردن نیت (در کسب مال، خرج، اقتصاد و ...) برای خدا.
- ۷- پرداخت و جوهات واجب، صدقه و انفاق کردن در راه خدا.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((ضرر هیچ چیز از برای دل مومن زیادتر از بسیار خوردن نیست . و پر خوردن باعث دو چیز می شود : یکی قساوت قلب . و دیگری هیجان شهوت . و گرسنگی نان خورش مومن ، غذای روح ، طعام دل و صحت بدن است.))
(معراج السعاده ص ۳۰۷- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

امام علی (علیه السلام):

((هرگاه مردی جمیع آنچه در روی زمین است جمع کند و در آن نیت قربت داشته باشد، از جمله زاهدان است. اگر از همه (مال دنیا) دست بردارد و از برای خدا نباشد زاهد نیست.))
(معراج السعاده ص ۳۵۲- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

امام صادق (علیه السلام):

((دنیا مانند آب دریاست، هر چه تشنه از آن می نوشد تشنگی او زیاد می شود تا او را بکشد.))
(معراج السعاده ص ۳۳۲- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

غنا و بی نیازی

← (آماده بودن اموالی که باعث دوری از خدا و سرکشی و طغیان شود).

فقر ممدوح

ضدش ←

← ۱- موجب سرکشی و طغیان است.

← ۲- موجب دوری از خدا است .

← ۳- موجب هم و غم و پریشانی است.

آثار و مفاسد

غنا و بی نیازی

درمان غنا و بی نیازی

← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

← ۲- توجه به آثار و مفاسد غنا و بی نیازی و فواید فقر ممدوح.

← ۳- ملاحظه آیات و روایات در مورد مذمت غنا و بی نیازی و مدح فقر ممدوح.

← ۴- تحصیل صفت فقر ممدوح.

نکته: تفاوت بین فقیر (فقر ممدوح) با گدا در این است که گدا آن

است که دنیا دست از او برداشته . ولی فقیر کسی است که او دست

از دنیا برداشته است.

صفات فقیر (فقر ممدوح)

← ۱- به فقر و بی چیزی خود راضی باشد. و از گفتن سخن حق مضایقه نکند.

← ۲- در باطن توکل به خدا داشته باشد. و در عبادت خدا سستی نکند.

← ۳- به هر چه به او رسد قانع باشد و قطع طمع از خلق کند.

← ۴- حرص به تحصیل مال از هر جایی که برسد نداشته باشد.

← ۵- بر فقر خود ، صابر و شاکر باشد.

((...إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظِرٌ))

((... بدرستی که انسان سرکش و طغیان می کند زمانی که خود را غنی و بی نیاز ببیند. (سوره علق آیه ۶ و ۷)

حرص

صفتی که آدمی را وا می دارد به جمع نمودن بیشتر از آنچه به آن نیاز دارد. **ضدش** ← **قناعت**

آثار و مفاسد حرص

- ۱- هرگز سیر نمی شود تا انسان را هلاک کند.
- ۲- موجب گمراهی است.
- ۳- گرفتار آن هرگز خلاص نمی شود. زیرا حرص او به جایی منتهی نمی شود.
- ۴- موجب غصه و پریشانی است.

درمان حرص

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- توجه به آثار و مفاسد حرص و فواید قناعت. (از عزت قناعت و اطمینان خاطر قانع)
- ۳- ملاحظه آیات و روایات در مورد مذمت حرص و مدح قناعت.
- ۴- میانه روی در امر معیشت و تحصیل صفت قناعت.
- ۵- تامل کند در زحمت جمع مال، آفات دنیویه ای که برای مال است و حوادثی که در پی دارد و ببیند که زیادت از قدر ضرورت ، دنیا را چه فایده ای است.

درمان حرص

- ۶- توجه به سیره و روش زندگی انبیاء و اولیاء و زندگی مشرکین و کفار.
- ۷- سد کردن راه مخارج به قدر امکان و دور کردن غیر ضروری از زندگی.
- ۸- دوری از زندگی تجمل گرایی و اشرافی و ساده زیستی.
- ۹- عدم نگاه و مقایسه به بالاتر، در زندگی مادی و نگاه به پست تر از خود.
- ۱۰- تقویت ایمان و اعتماد به این که خداوند روزی هر کس را به میزانی که مقرر کرده به او می رساند.

امام محمد باقر (علیه السلام):

((حریص بر دنیا چون کرم ابریشم است ، هر چه بیشتر بر دور خود می پیچد راه خلاص او دورتر می شود ، تا از غصه بمیرد.))
(معراج السعاده ص ۳۸۵- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

امام جعفر صادق (علیه السلام):

((هر که از خدا به اندک معیشتی راضی شود ، خدا نیز به اندک عملی از او راضی می شود.))
(معراج السعاده ص ۳۸۷- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

طمع ← (توقع داشتن در اموال مردم). ← ^{ضدش} **استغنا و بی نیازی از مردم**

آثار و مفساد طمع

- ← ۱- از مهلکات عظیم است.
- ← ۲- موجب فقر است.
- ← ۳- موجب خواری و حقارت و بی اعتباری در نظر مردم است.
- ← ۴- موجب تملق هر بی سر و پایی است.
- ← ۵- موجب بی اعتمادی به خداست. (اعتماد طاعی به مردم زیادتر از اعتماد او به خداست).

درمان طمع ← همان درمان رذیله حرص. (رجوع به صفحه ۶۰)

امام زین العابدین (علیه السلام):

((همه خوبی ها را دیدم که جمع است در قطع طمع از مردم.))

(معراج السعاده ص ۳۹۴- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

بخل ← (خودداری کردن از بخشش آنچه باید بذل کرد). ← ^{ضدش} **جود و سخا**

آثار و مفساد بخل

- ← ۱- موجب دوری از خدا و هلاکت است.
- ← ۲- موجب دوری از خلق خدا، خواری و ذلت و تنفر مردم
- ← ۳- موجب فراموشی یاد او بعد از مرگ است.
- ← ۴- موجب زندگی فقرا داشتن با وجود توانایی مالی است.

آثار و مفسد بخل

- ۵ - موجب دوری از بهشت و نزدیکی به آتش است.
- ۶ - محاسبه بخیل در آخرت چون اغنیاء و زندگی او در دنیا چون فقر است.

درمان بخل

- ۱ - رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲ - تامل کردن در قبیح، آثار، مفسد و ملاحظه آیات و روایات در مذمت آن.
- ۳ - تفکر نمودن در فنای اموال و کثرت آفات بخل و وبال آن .
- ۴ - تفکر نمودن در هدف از داشتن مال که برای آسایش عمر است نه عمر برای جمع آوری آن .
- ۵ - پرداخت وجوهات واجبه (خمس و زکات و ...)، صدقه دادن، قرض دادن....
- ۶ - هدیه دادن، اعانت مسلمین نمودن، ساختن مسجد و ... ، مهمانی دادن.
- ۷ - تامل نمودن در زندگی انبیاء و اولیاء الهی.
- ۸ - توجه به مرگ و لزوم پیش فرستادن برای روز واپسین و آماده کردن سرای آخرت با فضل و بخشش.
- ۹ - از بین بردن عوامل آن . مانند مال دوستی ، طول امل ، محبت دنیا، ذخیره برای اولاد.
- ۱۰ - تقویت ایمان.
- ۱۱ - چون اراده عطایی بنماید در آن توقف نکند تا شیطان او را وسوسه نکند.

((وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرًّا لَّهُمْ سَيُبْخَلُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ...))

((و کسانی که نسبت به آنچه خداوند از فضلش به آنان داده ، بخل می‌ورزند ، گمان نکنند که (این بخل) برای آنان بهتر است ، بلکه آن برایشان بدتر است. به زودی آنچه را که بخل کرده‌اند در روز قیامت ، (به صورت) طوقی برگردنشان آویخته می‌شود...))
(سوره آل عمران آیه ۱۸۰)

مال حرام خوردن ← (نتیجه حب دنیا و حرص است).

آثار و مفسدات مال حرام خوردن

- ۱- بزرگترین حجاب رسیدن به مقام ابرار و قویترین مانع اتصال به عالم انوار است.
- ۲- محکم ترین سد در راه توفیق و بزرگترین مانع رسیدن به سعادت است.
- ۳- موجب ظلمت، خبائث ، غفلت دل و بزرگترین عامل هلاکت است.
- ۴- موجب ضلالت و مانع قبولی اعمال است.
- ۵- موجب ورود به جهنم و عذاب الهی است.

درمان مال حرام خوردن

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تامل کردن در قبیح ، آثار ، مفسدات و ملاحظه آیات و روایات در مذمت آن و فواید حلال خوری .
- ۳- درمان اسباب آن که حب دنیا و حرص است.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((عبادت، ده جزء دارد، نه جزء آن در طلب روزی حلال است.))

(معراج السعاده ص ۴۳۰ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

خیانت و غدیر

◀ (در مال، عرض یا حرمت و آبروی کسی) ^{ضدش} **امانت داری و راستکاری**

از افراد این صفت: مال مردم را پنهانی خوردن، حبس مال مردم بدون عذر

شرعی، کم فروشی، غش، تدلیس، ...

آثار و مفسد خیانت و غدیر

◀ ۱- موجب رسوائی، فزاحت، تهی دستی، بی اعتباری و پریشانی روزگار است.

◀ ۲- از صفات مهلکه و اخلاق خبیثه است.

◀ ۳- عامل تباهی ایمان و دوری از خداست.

درمان خیانت و غدیر

◀ ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

◀ ۲- توجه به آثار و مفسد خیانت و غدیر و فواید امانتداری و درستکاری.

◀ ۳- ملاحظه آیات و روایات در مذمت خیانت و مدح امانتداری و درستکاری.

◀ ۴- درمان نمودن اسباب آن. (حب دنیا، حرص و ...)

◀ ۵- تامل کند به رسوائی، تهی دستی و بی اعتباری خیانتکار در دنیا و مشاهده

حال آن ها.

(نقل کردن گناهانی که گذشته است به خواستش نفس. مانند حکایت افعال زنان فاحشه.)

خوض (فرو رفتن) در باطل

آثار و مفساد خوض در باطل

- ۱- موجب ارتکاب معاصی است.
- ۲- موجب از بین رفتن قبح گناه و ترویج آن است.
- ۳- موجب غفلت و دوری از خدا است.

درمان خوض در باطل

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل کردن در قبح، آثار، مفساد و ملاحظه آیات و روایات در مذمت آن.
- ۳- اکتفا کردن به قدر ضرورت در کلام.
- ۴- قبل از شروع به هر سخنی در درستی آن تفکر نماید.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((بزرگترین مردم از حیثیت گناه در روز قیامت، کسی است که بیشتر نقل

باطل حکایات معاصی را کند.))

(معراج السعاده ص ۴۳۴- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

سخن بی فایده گفتن

یعنی سخنی که به درد دنیا و آخرت نخورد.

آثار و مفسد سخن بی فایده گفتن

- ۱- موجب تضعیف اوقات که سرمایه نجات است می شود.
- ۲- منجر به گناه است. (گناهایمانند حکایات معاصی، دروغ، غیبت و ...)
- ۳- موجب غفلت از یاد خدا و خسران ابدی است.

درمان سخن بی فایده گفتن

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- گوشه گیری تا حد امکان از مردم و یاد مرگ و محاسبه همه گفتار در قیامت.
- ۳- ملاحظه آیات و روایات در مورد مذمت سخن بی فایده گفتن.
- ۴- توجه به آثار و مفسد سخن بی فایده گفتن و فواید خاموشی و سکوت.
- ۵- خاموشی حتی از چیزهایی که فایده کمی دارد تا زبان او عادت کند.
- ۶- قبل از سخن گفتن فکر کند که اگر در سخنش فایده ای نیست، نگوید.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به اباذر فرمود:

((می خواهی تو را یاد دهم عملی که بر بدن سبک باشد و در ترازوی اعمال

سنگین؟ عرض کرد: بلی یا رسول الله. فرمود: خاموشی، حسن خلق و ترک

امر بی فایده.)) (معراج السعاده ص ۴۳۸- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

فصل پنجم

رذایل اخلاقی

متعلق به دو یا سه قوه

(عاقله، شهویه، غضبیه)

رذایل و صفات بد اخلاقی که از دو یا سه قوه عاقله ، شهویه و غضبیه ناشی می شوند.

۱- حسد	←	۱۲- افساد
۲- اهانت و تحقیر بندگان خدا	←	۱۳- شماتت
۳- ظلم	←	۱۴- مرأء و جدال
۴- ترك اعانت مسلمین	←	۱۵- سخريه و استهزاء
۵- کوتاهی در امر به معروف و نهی از منکر	←	۱۶- افراط در مزاح و شوخی
۶- دوری از برادران مومن	←	۱۷- غیبت
۷- قطع رحم	←	۱۸- دروغ گفتن
۸- عقوق والدین	←	۱۹- محبت جاه و شهوت
۹- عیب جویی از مردم	←	۲۰- محبت ثنا و مدح
۱۰- فاش کردن رازها	←	۲۱- ریا
۱۱- نمامی و سخن چینی	←	۲۲- نفاق

ردایل و صفات بد اخلاقی که از دو یا سه قوه عاقله ، شهویه و غضبیه ناشی می شوند.

← ۲۳- غرور	← ۲۹- حزن
← ۲۴- طول امل	← ۳۰- بی اعتمادی به پروردگار
← ۲۵- گناه و اصرار بر معاصی	← ۳۱- کفران نعمت
← ۲۶- فراموشی اعمال	← ۳۲- جزع و بی تابی
← ۲۷- کراهت	← ۳۳- فسق
← ۲۸- سخط و انکار	

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((حسد ، می خورد اعمال حسنه را ، همچنان که آتش هیزم را می خورد.))

(معراج السعاده ص ۴۴۱- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

حسد

(تمنای زوال نعمت از برادر مسلم خود، از نعمت هایی که صلاح او باشد).

ضدش ← **خیر خواهی**

معیار تشخیص حسد

آنچه را برای خود نخواهی از برای او خواهی و. آنچه را از برای خود خواهی از برای او نخواهی.

آثار و مفاسد حسد

- ← ۱- موجب عذاب دنیا و آخرت و عامل هلاکت است.
- ← ۲- موجب بغض و لعنت فرشتگان و عامل هول و شدت در لحظه مرگ است.
- ← ۳- نابود کننده ایمان و اعمال حسنه است.
- ← ۴- موجب غم و غصه بی پایان و از بین رفتن آرامش و لذت زندگی است.
- ← ۵- موجب مذمت، ذلت و خوار و بی مقدار شدن حاسد است.
- ← ۶- موجب ضرر و زیان بر نفس حاسد، جرم، قتل و خسران ابدی است.
- ← ۷- موجب دشمنی با خدا و وزر و وبال بر دوش حاسد است.
- ← ۸- موجب غیبت، بدگویی، تکبر و عامل عداوت، دشمنی و کینه است.

درمان حسد

- ← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ← ۲- تأمل در بی ثباتی دنیا و اینکه چند روزه دنیا را آن قابلیت نیست که به واسطه آن حسد بر بندگان خدا برد.
- ← ۳- تأمل در اینکه حسد موجب ضرر دنیا و آخرت، برای حاسد و نفع برای محسود می باشد و به او ضرر نمی زند. (شخص حسود در واقع دشمن خود و دوست محسود است).

درمان حسد

- ۴- تامل در قبح، آثار و مفسد حسد و فواید خیرخواهی .
- ۵- ملاحظه آیات و روایات در مذمت حسد و در مدح خیرخواهی .
- ۶- تامل در این که شخص حسود با حسد ورزیدن چه چیزی بدست می آورد و چه چیزی از دست می دهد.
- ۷- تلاش جهت عمل کردن بر خلاف مقتضای حسد و مواظبت بر خیرخواهی.
- ۸- تواضع کردن برای محسود، مدح و ثناگویی و خوش کلامی نمودن با او .
- ۹- درمان عوامل ایجاد حسد. (محبت دنیا، کبر، حرص، خباثت نفس، دشمنی و عداوت، حب ریاست، حب اشتها و آوازه، ترسیدن از باز ماندن به مطلوب و ...)

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((عظیم ترین مردم از جهت منزلت در نزد خدا در روز قیامت، راه
روتترین ایشان است در زمین از جهت خیرخواهی خلق خدا.))

(معراج السعاده ص ۴۵۴- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

اهانت و تحقیر نمودن بندگان خدا ← ^{ضدش} تعظیم و احترام بندگان خدا

آثار و مفسد اهانت و تحقیر نمودن بندگان خدا

- ← ۱- موجب غضب خداوند و جنگ با او است.
- ← ۲- اهانت به بنده خدا، اهانت به خود خداست.
- ← ۳- موجب رسوایی و تحقیر در دنیا و آخرت است.

درمان اهانت و تحقیر نمودن بندگان خدا

- ← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ← ۲- تأمل در قبح، مفسد و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت تعظیم و احترام.
- ← ۳- توجه به اینکه تحقیر و اهانت مخلوق، تحقیر و اهانت خالق است.
- ← ۴- تأمل به اینکه هر که به هر نظری مردم را ببیند، مردم نیز به آن نظر او را ببینند.
- ← ۵- تلاش در تعظیم و اکرام جمیع طبقات مردم، برآوردن حاجات، دوستی و محبت با دل و زبان

از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) مروی است که خدای تعالی فرمود:

((هر که اهانت برساند به یکی از دوستان من، پس کمر محاربه با من بسته

است.))

(معراج السعاده ص ۴۵۵- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

ظلم

← (ضرر و اذیت رساندن به غیر جهت شرعی) ← ^{ضدش} **عدالت** (به معنی اخص که بازداشتن خود باشد از ستم بر بندگان و دفع ظلم به قدر امکان.)

آثار و مفاسد ظلم

- ← ۱- از معاصی عظیم و موجب لعن خداوند است.
- ← ۲- موجب عذاب در دنیا و آخرت است. (همچنین است اعانت ظالم بر ظلم و راضی شدن به آن)
- ← ۳- موجب ویرانی آبادی ها، بدنامی و رسوایی در دودمان است.
- ← ۴- موجب ندامت، پشیمانی، پستی، ذلت و تباهی دین است.
- ← ۵- عامل عدم استجاب دعا و دعاکنندگان در حق ظالم است.

درمان ظلم

- ← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ← ۲- تأمل در قیح، مفاسد، آیات و روایات وارده در مذمت ظلم و فضیلت عدالت.
- ← ۳- تأمل به اینکه برگشت اثر هر ظلمی به خود ظالم یا به اولاد او می رسد.
- ← ۴- توجه به فواید عدالت. (نام نیک، محبت دور و نزدیک، دوام دولت، قوام سلطنت، آمرزش و ...)
- ← ۵- خود را جای مظلوم قرار دادن و تفکر در عاقبت ظالمان و عادلان گذشته.
- ← ۶- توجه به مرگ و زودگذر بودن دنیا و مجالست با اهل علم و فضل.
- ← ۷- تقویت ایمان و خود را خواهی نخواهی از ظلم و ستم منع کند.
- ← ۸- دادرسی فقرا و مظلومین نماید تا لذت عدالت را بچشد.
- ← ۹- درمان عوامل ایجاد ظلم. (عداوت و کینه، حرص و طمع)

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) :

((هر که همراه ظالمی برود ، از برای اعانت و یاری کردن او ، و داند که او

ظالم است ، آن کس از اسلام بیرون رفته و داخل کفر شده.))

(معراج السعاده ص ۴۶۶- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

ترک اعانت مسلمین

آثار و مفسد ترک اعانت مسلمین

- ۱- از مهلکات و علامت ضعف ایمان است.
- ۲- موجب عذاب اخروی است.
- ۳- موجب مبتلا شدن به یاری رساندن در گناه دیگران است.
- ۴- موجب خارج شدن از زمره مسلمانان و عذاب قبر است.
- ۵- موجب استخفاف مومنین و ضایع کردن حرمت خداوند است.

درمان ترک اعانت مسلمین

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبیح ، مفسد و اخبار رسیده در مذمت آن و فضیلت اعانت مسلمین.
- ۳- ملزم کردن خود به اعانت و رفع حوائج مسلمین تا درمان شود.
- ۴- درمان عوامل ایجاد ظلم . (حسد، عدالت، کسالت، بخل، ضعف نفس).

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) :

((هر که اهتمام در درست کردن و اصلاح امور مسلمانان نداشته باشد مسلمان نیست، به شرط قدرت.))

(معراج السعاده ص ۴۸۵ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

امام محمد باقر (علیه السلام) :

((هر که مضایقه کند از اعانت برادر مسلم خود و بر آوردن حاجت او ، مبتلا می شود به اعانت کردن کسی که اعانت او گناه باشد و هیچ مزدی از برای او نباشد.))

(معراج السعاده ص ۴۸۴ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) :

((هر که راه رود به جهت برادر خود در یک ساعت از شب یا روز، خواه آن را بر آورد یا نه بهتر است از برای او از اعتکاف دو ماه.))

(معراج السعاده ص ۴۸۵ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

کوتاهی و مسامحه کردن در امر به معروف و نهی از منکر

آثار و مفسد کوتاهی کردن در امر به معروف و نهی از منکر

- ۱- موجب نزول بلا، عدم استعجابت دعا، شایع شدن فتنه و فساد و هلاکت است.
- ۲- موجب تسلط بدان، ذلت و خواری، فراگیری جهل و ضلالت و گمراهی است.
- ۳- موجب فراموشی یاد خدا و روز جزا و از بین رفتن دین است.

درمان کوتاهی و مسامحه کردن در امر به معروف و نهی از منکر

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت ضدش.
- ۳- درمان اسباب آن. (ضعف نفس، طمع)
- ۴- ملزم کردن خود به امر به معروف و نهی از منکر و شروع از خانواده خود.
- ۵- فراگیری شرایط، مراتب و نحوه انجام آن.
- ۶- اصلاح خود و مواظبت بر طاعات و ترک محرمات.

امام علی (علیه السلام) :

((جمیع اعمال حسنه و جهاد در راه خدا در پیش امر به معروف و نهی از منکر

نیست مگر مثل جرعه ای در پیش دریای بیکران.))

(معراج السعاده ص ۴۹۳- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

آشتی و الفت

ضدش ←

قهر کردن و دوری از برادر دینی

آثار و مفساد قهر کردن و دوری از برادر دینی

- ۱- موجب خارج شدن از دایره اسلام است. (قهر بیش از سه روز)
- ۲- مستوجب لعنت است.

درمان قهر کردن و دوری از برادر دینی

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبیح، مفساد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت آشتی.
- ۳- درمان اسباب ایجاد آن. (عداوت، کینه، بخل، حسد)
- ۴- ابتدا به سلام کردن، مصافحه نمودن، مهمانی دادن، عیادت مریض رفتن و
- ۵- یاد مرگ و توجه به پستی و زودگذر بودن دنیا.
- ۶- ملزم کردن نفس خود به برقراری ارتباط، آشتی و الفت با برادران دینی حتی اگر مظلوم واقع شده باشد.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) :

((هر دو نفر مسلمی که از یکدیگر قهر و خشم کنند و از هم دوری جویند و سه روز چنین باشند و با هم صلح و آشتی نکنند، از دایره اسلام بیرون می روند و هر کدام که ابتدا به صلح و سخن کند در روز قیامت زود داخل بهشت خواهد شد.))
(معراج السعاده ص ۵۰۱- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

قطع صلّه رحم

آثار و مفسدات قطع صلّه رحم

- ۱- موجب فقر و پریشانی، کوتاهی عمر و هلاکت است.
- ۲- موجب نزول بلا در دنیا، لعنت خدا در قرآن، دشمنی با او و عذاب آخرت است.
- ۳- از گناهان عظیم و تعجیل کننده فتنای انسان است.

درمان قطع صلّه رحم

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبیح، مفسدات، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت صلّه رحم.
- ۳- درمان اسباب آن. (عداوت، بخل، خست)
- ۴- نگاه داشتن نفس از سخن و کردار زشت نسبت به ارحام.
- ۵- کمک کردن به ارحام، احوال پرسی و دیدار خویشان، عیادت در موقع بیماری، مهمانی دادن، شرکت در تشیع جنازه، تسلیت در وقت مصیبت و

امام محمد باقر (علیه السلام):

((صلّه ارحام، خلق را نیکو می گرداند، دست را گشاده می کند، و روزی را

وسعت می دهد و اجل را به تاخیر می افکند.))

(معراج السعاده ص ۵۰۷- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

عقوق والدین

(عبارت است از خشم آوردن و آزردن دل و شکستن خاطر پدر و

مادر یا یکی از آن‌ها). ← ^{ضدش} نیکی به والدین

آثار و مفسد عقوق والدین

- ۱- از گناهان کبیره و از اشد انواع قطع رحم است.
- ۲- موجب محرومیت از بهشت، ورود به جهنم، خشم خدا و نفرین پیامبر است.
- ۳- موجب قبول نشدن عبادات، تلخی و پریشانی زندگی، فقر و کوتاهی عمر است.
- ۴- موجب دشواری جان کندن و شدت سكرات موت، عدم آرمزش و خیر ندیدن در دنیا و آخرت است.

درمان عقوق والدین

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت ضدش.
- ۳- یاد کردن طول زحمت والدین در پرورش انسان، مهربانی‌ها، ایثارها و سختی‌هایی که برای او کشیده‌اند.
- ۴- توجه به اینکه دوست دارد فرزندانش در حق او چگونه رفتار کنند.
- ۵- اهتمام در اکرام و تعظیم والدین بجا آورد و کوتاهی در خدمت ایشان ننماید.
- ۶- چهره نزد آنان عبوس نکند و صدا بالای صدای ایشان بلند نکند.
- ۷- احتیاج آنان را پیش از آن که اظهار کنند برآورد و جلوتر از ایشان راه نرود.
- ۸- در غیر معصیت از ایشان اطاعت کند و نزد آنان تواضع و خاکساری نماید.

((وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا
رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا))

((واز روی مهربانی و لطف، بال تواضع خویش را برای آنان فرود آور
و بگو: پروردگارا! بر آن دو رحمت آور، همانگونه که مرا در کودکی
تربیت کردند.))

(آیه ۲۴ سوره اسراء)

امام جعفر صادق (علیه السلام):

((هر که از روی خشم نگاه به پدر و مادر کند، در حالتی که پدر و
مادر بر او ظلم کنند، خدا هیچ نمازی را از او قبول نمی کند.))

(معراج السعاده ص ۵۰۹ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله):

((هر که صبح کند در حالتی که پدر و مادر بر او غضبناک باشند، داخل صبح
می شود در حای که دو در جهنم بر روی او گشوده است.))

(معراج السعاده ص ۵۰۹ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

عیبجویی کردن

ضدش

عیب پوشی

آثار و مفساد عیبجویی کردن

- ۱- موجب نزدیک شدن به کفر و عذاب دردناک در دنیا و آخرت است.
- ۲- موجب مبتلا شدن به همان عیبی می شود که سرزنش کرده است.
- ۳- در گناه همان عیب شریک می شود و خداوند عیوب او را ظاهر می نماید.

درمان عیبجویی کردن

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفساد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت ضدش.
- ۳- درمان اسباب ایجاد آن. (خباثت نفس ، دنائت طبع ، عینناک بودن نفس)
- ۴- توجه به عیوب خود و عادت دادن زبان به خاموشی.
- ۵- توجه به اینکه کسی که عیوب دیگران را پوشاند خدا عیوب او را می پوشاند.
- ۶- اهتمام به عدم جستجو در زندگی مردم و آشکار کردن عیوب آنان.
- ۷- قرار دادن خود به جای کسی که از او عیبجویی می کند.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) :

((هر که ظاهر کند عمل ناشایست کسی را ، مثل آن است که خود به جای آورده باشد. و هر که سرزنش کند مومنی را به چیزی، نمیرد تا خود به آن مبتلا گردد.))
(معراج السعاده ص ۵۱۷- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

نگهداری راز

ضدش

فاش کردن رازها

آثار و مفسد فاش کردن رازها

- ۱- موجب ایذاء، اندوه و اهانت به حق دوستان و ایجاد فساد و هلاکت است.
- ۲- موجب زیادتی عداوت و شامت دشمنان و حسد است.
- ۳- موجب خفت در نظر ظاهر بینان و توقع ارباب طمع است.

درمان فاش کردن رازها

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت رازداری.
- ۳- درمان اسباب ایجاد آن. (ضعف نفس، سستی عقل)
- ۴- تلاش برای نگهداری نفس از اظهار و اخبار و ارادتی که چندان به آن اعتنایی نیست و عادت دادن نفس بر آن تا کتمان اسرار برای او ملکه شود.

سخن چینی (نمایی)

آثار و مفسد سخن چینی (نمایی)

- ۱- موجب دشمنی با خدا، دور شدن از رحمت او و محرومیت از بهشت است.
- ۲- موجب لعن خداوند و عامل فساد، فتنه، شقاوت و هلاکت ابدی است.
- ۳- موجب خفت و خواری، بیم و اضطراب و از دست دادن دوستان است.
- ۴- موجب خجالت و شرمساری است.

آثار و مفسد سخن چینی (نمایی)

- ۵- موجب عذاب قبر است. (ثلث عذاب قبر از سخن چینی است)
- ۶- عامل دروغ، غیبت، مکر، خیانت، کینه، حسد، نفاق و افساد میان بندگان است.

درمان سخن چینی (نمایی)

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تامل در قبح، مفسد، آیات و روایات وارده در مذمت سخن چینی.
- ۳- تلاش و مراقبت از نفس در عدم سخن چینی تا عادت و ملکه شود.
- ۴- عادت دادن زبان به خاموشی.

پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله) :

((هیچ سخن چینی داخل بهشت نمی شود.))

(معراج السعاده ص ۵۲۲ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله) :

((دشمن ترین شما در نزد خدا کسانی هستند که از پی سخن چینی میان دوستان

می روند، و برادران را از هم جدا می کنند و طلب عیب پاکان را می نمایند.))

(معراج السعاده ص ۵۲۲ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

اصلاح میان مردم

ضدش

افساد میان مردم

آثار و مفاسد افساد میان مردم

- ۱- موجب تباهی دین و عامل جهنمی شدن است.
- ۲- موجب دشمنی خدا و رسول و عامل فتنه است.
- ۳- موجب لعن خداوند، ملائکه و مردم است.

درمان افساد میان مردم

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفاسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت ضدش.
- ۳- درمان اسباب ایجاد آن. (حسد، حب دنیا و ...)
- ۴- تلاش برای حضور در جماعت، زیارت، ضیافت، مصافحه و الفت بین مردم.
- ۵- تلاش برای اصلاح بین مردم، دوری از غیبت و ظن بد نسبت به آنان.
- ۶- عادت دادن زبان به خاموشی.

پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله) :

((فاضل ترین صدقات، اصلاح کردن میان مردمان است.))

(معراج السعاده ص ۵۲۵ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

شماتت کردن

← (عبارت است از آن که مثلاً بگوید فلان بلا یا فلان مصیبت که به فلان کس رسیده از بدی اوست.)

آثار و مفسد شماتت کردن

- ← ۱- موجب مبتلا شدن به همان بلایی می شود که فرد را مورد شماتت قرار داده .
- ← ۲- موجب اذیت و آزار برادر مسلمان است.
- ← ۳- موجب عذاب آخرت است.

درمان شماتت کردن

- ← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ← ۲- تأمل در قبح، مفسد و روایات وارده در مذمت آن.
- ← ۳- درمان اسباب ایجاد آن. (عداوت، حسد، جهل به مواقع قضا و قدر)
- ← ۴- تأمل کند به گرفتار شدن خود به همان بلا.
- ← ۵- تأمل در این که بلا و گرفتاری دلالت بر بدی و خاری نزد خداوند نیست بلکه گاه جهت قرب است. (مانند گرفتاری معصومین (علیهم السلام))
- ← ۶- محافظت نفس از شماتت کردن و عادت دادن زبان به خاموشی.

امام جعفر صادق (علیه السلام) :

((هر که شماتت کند برادر خود را به مصیبتی که به او روی داده، از دنیا نمی رود

مگر این که به آن ، گرفتار گردد.))

(معراج السعاده ص ۵۲۷- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

مراء و جدال

(عبارت است از اعتراض بر سخن غیر ، و اظهار نقص و خلل آن به قصد پست کردن آن شخص و اظهار زیرکی خود بدون فایده آخرتی.)

خوش کلامی و دلجویی ←
ضدش

آثار و مفاسد مراء و جدال

- ۱- عامل هیجان غضب و حصول حقد ، دشمنی ، کینه ، اذیت و آزار است.
- ۲- موجب دشمنی با خدا، بیماری دل ها ، کشف عیوب و نفاق است.
- ۳- موجب ایجاد شبهه و تشکیک در اعتقادات و نرسیدن به حقیقت ایمان است.

درمان مراء و جدال

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفاسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت ضدش.
- ۳- محافظت نفس از جدال و عادت دادن نفس بر خوش کلامی و دلجویی.
- ۴- عادت دادن زبان به خاموشی.

پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله) :

((حقیقت ایمان بنده کامل نمی شود مگر وقتی که مراء و جدال را ترک

کند اگر چه حق با او باشد.))

(معراج السعاده ص ۵۲۸- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

(عبارت است از بیان کردن گفتار یا کردار یا اوصاف یا خلقت مردم به قول یا فعل یا به ایماء و اشاره یا به کنایه بر وجهی که سبب خنده دیگران گردد.)

سخریه و استهزاء کردن

آثار و مفسد سخریه و استهزاء کردن

- ۱- از معاصی خبیثه و موجب عذاب اخروی است.
- ۲- موجب ذلت و خواری است.
- ۳- موجب خجالت و شرمساری و اندوه و محنت است.

درمان سخریه و استهزاء کردن

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن.
- ۳- درمان اسباب ایجاد آن. (عداوت، تکبر، طمع و ...)
- ۴- عادت دادن زبان به خاموشی.
- ۵- تأمل در قدرت و عظمت خداوند.
- ۶- مراقبت و محافظت از نفس که مرتکب این عمل نگردد.

افراط در مزاح و خنده و بذله گویی و شوخی کردن

(افراط در مزاح و خنده و یا همراه با دروغ و غیبت و مسخره کردن دیگران رذیله است.)

آثار و مفسد افراط در مزاح و خنده و بذله گویی و شوخی کردن

- ۱- موجب خواری و از بین رفتن هیبت و عامل سبکی و کم وقاری است.
- ۲- دل را می میراند و تاریک می کند و موجب غفلت از یاد مرگ و آخرت است.
- ۳- موجب آزرده و خجل ساختن مردم و از بین رفتن آبرو است.
- ۴- موجب عداوت و دشمنی و کینه و جدایی دوستان است.

درمان افراط در مزاح و خنده و بذله گویی و شوخی کردن

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن.
- ۳- عادت دادن زبان به خاموشی.
- ۴- محافظت و مراقبت نفس از انجام آن.
- ۵- یاد مرگ و قیامت و عدم اطمینان از عاقبت به خیری.

پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله) :

((هر گاه بدانید آنچه من می دانم هر آینه کم خواهید خندید.))

(معراج السعاده ص ۵۳۳ - تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

غیبت

(عبارت است از ظاهر کردن چیزی در غیاب شخص معینی که اگر به گوش او برسد او را ناخوش آید و به آن راضی نباشد به شرط آن که مردم آن چیز را نقصان شمرند، و در او حاصل باشد و به قصد نقصان او ذکر شود، خواه آنچه گفته می شود نقص در بدن یا در نسب یا در صفات و افعال و اقوال او باشد یا در چیزهایی که متعلق و منسوب به او بوده باشد.

آثار و

مفاسد

غیبت

مدح و ستایش

ضدش ←

- ← ۱- از گناهان کبیره و بدتر از زنا است. (گناه شنونده غیبت مانند گناه غیبت کننده است.)
- ← ۲- موجب عذاب اخروی و باطل کننده حسنات و عامل جهنمی شدن است.
- ← ۳- اعمال خیر غیبت کننده در پرونده غیبت شونده و اعمال بد غیبت شونده در پرونده غیبت کننده قرار می گیرد.
- ← ۴- عامل دشمنی و کینه و از دست دادن دوستان و آزار مردم است.
- ← ۵- موجب خروج از ولایت خدا و ذلت در دنیا و آخرت است.

درمان غیبت

- ← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ← ۲- تأمل در قبح، مفاسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت مدح و ستایش.
- ← ۳- توجه کردن به عیوب خود و خود را جای غیبت شونده قرار دادن.
- ← ۴- تأمل و فکر کردن قبل از گفتن هر سخنی تا مانع غیبت کردن شود.
- ← ۵- درمان عوامل ایجاد آن. (غضب، عداوت، کینه، حسد، محض مزاح، سخریه، اهانت، فخر و مباهات، رد کردن امر قبیح از خود، موافقت و همزبانی با رفیقان، ترحم کردن)
- ← ۶- عادت دادن نفس به عدم غیبت دیگران و مدح و ستایش کردن به جای آن.

درمان غیبت

- 7- تأمل در اینکه با غیبت اعمال خوب خود را به غیبت شونده می دهد و گناهان او را می گیرد.
- 8- توجه به این که مذمت عیوبی که در اختیار فرد نیست و از جانب خالق است در حقیقت مذمت خدا است.
- 9- عادت دادن زبان به خاموشی و کم سخن گفتن.

مواضعی که غیبت کردن در آن ها جایز است.

- 1- در مقام استغاثه و تظلم به شرط آن که در شکایت اکتفا نماید به خصوص همان ظلمی که بر او شده نه معایب دیگر.
- 2- در مقام امر به معروف و نهی از منکر.
- 3- در مقام نصیحت کسی که مشورت می کند.
- 4- در مقام ارشاد و نصیحت مومن هر گاه با فاسقی مصاحبت کند.
- 5- در مقام اظهار عیوب مریض نزد طبیب.
- 6- در مقام اظهار عیوب شاهد و راوی حدیث به جهت باطل کردن شهادت او.
- 7- در مقام اظهار عیب عالم یا حاکم شرعی که قابلیت فتوا و حکم نداشته باشد به جهت رد فتوا و حکم او.
- 8- در مقام لقب گفتن آن که مشهور به آن لقب باشد که دلالت بر عیب او کند، در صورتی که اکراه نداشته باشد و ممکن نباشد شناساندن او را به عبارت دیگر.

مواضعی که غیبت کردن در آن ها جایز است.

- ۹- در مقام اظهار عیوب متهاجر به فسق در خصوص همان فسق آشکار او.
- ۱۰- در مقام شهادت دادن.
- ۱۱- در مقامی که غیبت غیر معین باشد که کسی نفهمد مراد از غیبت کیست.
- ۱۲- در رد اقوال اهل بدعت و ضلالت.
- ۱۳- غیبت کفار و کسانی که مخالف مذهب اند.

از جانب خداوند رحمن به موسی بن عمران (علیه السلام) وحی شد که :

((هر غیبت کننده ای که با توبه از دنیا برود آخر کسی است که داخل بهشت خواهد شد . و هر غیبت کننده ای که بی توبه از دنیا برود اول کسی است که داخل جهنم خواهد شد .))

(معراج السعاده ص ۵۳۹- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله) :

((یک درهم از ربا بدتر است از سی و شش زنا، و آبروی برادر مسلم را ریختن

از ربا بدتر است .))

(معراج السعاده ص ۵۳۹- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

دروغ گفتن

ضدش

راستگویی

آثار و مفسد دروغ گفتن

- ۱- کلید درب خانه همه خباثت و موجب عذاب اخروی و هلاکت ابدی است.
- ۲- موجب خواری و بی اعتباری ، رسوائی و باز ماندن از مقاصد بزرگ است.
- ۳- موجب خراب شدن بنای ایمان و از بزرگترین گناهان کبیره است.
- ۴- موجب خجالت، دل شکستگی و ملال و باعث سیاه رویی در دنیا و آخرت است.
- ۵- باعث آبرو ریزی در نزد خلق خدا و موجب عذاب قبر تا روز قیامت است.
- ۶- موجب کم شدن روزی ، لعن فرشتگان و بدتر از زنا است.

درمان دروغ گفتن

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت راستگویی.
- ۳- تأمل کند در اینکه خدا فراموشی را بر دروغگو گماشته که رسوا می شود و اعتبار خود را از دست می دهد.
- ۴- قبل از سخن گفتن به آنچه می خواهد بگوید تفکر نماید.
- ۵- اجتناب کردن از همنشینی با فاسقان و دروغگویان و همنشینی با صادقان.
- ۶- مراقبت و محافظت از نفس تا راستگویی در او عادت و ملکه شود.
- ۷- عادت دادن زبان به خاموشی و کم سخن گفتن.

مواضعی که دروغ گفتن در آن ها جایز است.

- ۱- در مقام دفع مفسده. (حفظ جان و مال و عرض و ابروی مظلومی در برابر ظالم و ...)
- ۲- در مقام اصلاح میان مردمان.
- ۳- در مقام جهاد و حرب.
- ۴- در مقامی که زن از شوهر چیزی بخواهد که شوهر قادر بر آن نباشد یا بر او واجب نباشد.
- ۵- در ترغیب و تهدید طفل به جهت مصالح آن.

پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله) :

((هر گاه مومنی بدون عذر شرعی، دروغ بگوید، هفتاد هزار فرشته بر او لعنت می کنند . و از دل او تعفن و گندی بلند می شود و می رود تا به عرش می رسد . و خدای تعالی به سبب آن دروغ ، گناه هفتاد زنا بر او می نویسد ، که آسان ترین آن ها زنایی باشد که با مادر خود کرده باشد.))

(معراج السعاده ص ۵۴۹- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

امام حسن عسکری (علیه السلام) :

((جمیع اعمال خبیثه در خانه ای است و کلید آن خانه دروغ است.))

(معراج السعاده ص ۵۵۰- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

حب جاه ، شهرت و ریاست ← ^{ضدش} محبت گمنامی

آثار و مفسد حب جاه ، شهرت و ریاست

- ۱- موجب آفات و مفسد و خسارت های دنیوی و اخروی است.
- ۲- موجب نفاق و ریا و فساد دین و عامل هلاکت انسان است.
- ۳- موجب غفلت از خدا و همت بر ظاهر سازی بین خلق است.

درمان حب جاه ، شهرت و ریاست

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تامل در قیح، مفسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت گمنامی.
- ۳- توجه به اینکه استحقاق بزرگی، حکومت، فرمانروایی و برتری مختص ذات خداست.
- ۴- تامل در پستی و ذلت انسان که اولش نطفه ناچیز و آخرش لاشه گندیده است.
- ۵- توجه به اینکه فایده جاه و ریاست چیست . که زود گذر است و به واسطه مرگ همه ریاست ها از بین می رود.
- ۶- تامل در احوال گذشتگان .
- ۷- تامل در هم ، غم ، گرفتاری و مشکلات صاحبان منصب و عدم وجود آسایش و راحتی برای آن ها.
- ۸- تامل در آنچه به سبب جاه و منصب چند روزه دنیای فانی از آن محروم می شوند از سعادت ابدی و نعمت های عظیم اخروی.

درمان حب جاه ، شهرت و ریاست

۹- اختیار کردن گمنامی و گوشه نشینی و دور شدن از مواضعی که باعث مشهور شدن می شود.

۱۰- قطع طمع کردن از مردم و قناعت پیشه کردن.

۱۱- احتراز کردن از چیزی که باعث زیادت حب جاه و شهرت می کند.

۱۲- ارتکاب اموری که موجب سقوط وقع و احترام باشد مادامی که منجر به خلاف شرعی نشود.

((تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَ

لِافْسَادٍ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ))

((ما، نجات و سعادت در) آن سرای آخرت را (تنها) برای کسانی

قرار می دهیم که خواستار برتری و فساد در زمین نباشند و سرانجام،

(رستگاری) از آن پرهیزکاران است.))

(آیه ۸۳ سوره قصص)

پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله) :

((دو گرگ درنده در جایگاه گوسفندان رها کرده باشند این قدر آن گوسفندان

را فاسد نمی کنند که دوستی مال و جاه، در دین مسلمان می کند.))

(معراج السعاده ص ۵۶۵- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

دوست داشتن مدح و ثنا و کراهت داشتن ذم

آثار و مفسد دوست داشتن مدح و ثنا

- ۱- نتیجه حب جاه و از مهلکات عظیمه است.
- ۲- پیوسته طالب رضای مردم است و مطلقا رضای خالق را منظور نمی دارد.
- ۳- موجب ترک واجبات و ارتکاب محرمات است به جهت مدح و ترس از مذمت دیگران.

درمان دوست داشتن مدح و ثنا

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح ، مفسد و اخبار وارده در مذمت آن.
- ۳- درمان اسباب ایجاد آن.(حب جاه)
- ۴- تأمل در اینکه غالب کسانی که مدح انسان را می گویند خالی از غرض و مرض نیستند.
- ۵- روی گرداندن و قطع کردن سخن کسی که مدح گوید و در مورد مذمت کننده خلاف این را انجام دهد.
- ۶- قوت نفس و بصیرت در دین پیدا کند که هیچ یک از مدح و ذم در او اثر نکند.
- ۷- هم نشینی، دوستی و سعی کردن در قضای حوائج کسی که مذمت او می کند تا مدح گو و مذمت گو در نظرش یکسان شود.
- ۸- تأمل کند در مذمتی که از او می گویند که اگر راست باشد، شاد شود به آگاهی از آن و سعی نماید در بر طرف کردن آن . و اگر کذب باشد به عوض آن ثواب به نامه اعمالش منتقل شود و کفاره گناهانش خواهد بود و به او ضرر نرساند.

ریا

ضدش

اخلاص

آثار و مفاسد ریا

- ۱- از گناهان کبیره و مهلکات عظیمه و شرک اصغر است.
- ۲- موجب بیزاری خدا از عمل با ریا و خسران در دنیا و آخرت است.
- ۳- موجب قبول نشدن اعمال ، فاسد شدن و باطل شدن اجر آن است.
- ۴- موجب لعن خداوند و فرشتگان و موجب کفر و دشمنی خدا و خلق است.
- ۵- موجب استخفاف پروردگار عالم است . (شخص ریاکار خداوند را پست تر و فقیر تر از بندگان ضعیف می داند).

درمان ریا

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفاسد، آیات و روایات وارده در مذمت ریا و فضیلت اخلاص.
- ۳- تقویت ایمان و به جا آوردن عبادات در خلوت.
- ۴- درمان اسباب ایجاد آن. (طمع در مال و منافع مردم، محبت مدح و ثنا، کراهت از مذمت).
- ۵- تا از خود مطمئن نباشد وارد منصب هایی که شائبه ریا در آن است ، نشود.
- ۶- تأمل در این که فروختن پاداش بزرگ الهی به بهای مدح و ثنای بندگان ضعیف که چیزی از خود ندارند موجب ضرر و حسرت ابدی خواهد بود.
- ۷- تأمل و تفکر کردن به قدرت مطلق خداوند بی نیاز و فقر بندگان نیازمند.
- ۸- توجه به اینکه کسی که دست از رضای حق برداشته باشد و طالب رضای مردم باشد خداوند و خلق او را دشمن می دارند و احدی از او راضی نشود.

درمان ریا

- ۹- توجه به زودگذر بودن دنیا و فانی بودن لذت های آن و یاد مرگ و قیامت.
- ۱۰- مراقبت و محافظت کردن از نفس و پیوسته در دل ریا را مکروه داشتن و خاطر خود را به قصد قربت قرار دادن و به وسوسه ها و خطورات شیطان توجه نکردن.

امام جعفر صادق (علیه السلام) :

((هر که عمل اندکی از برای خدا بکند ، خدا آن را بیش از آنچه کرده ظاهر می سازد. و هر که عمل بسیار از برای ریا و مردمان کند و در آن بدن خود را به تعب اندازد و شبها به بیداری به روز آورد خدا نمی گذارد ، مگر اینکه اندک نماید در نزد هر که بر آن مطلع می گردد.))

(معراج السعاده ص ۵۸۹- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله) :

((خدای تعالی فرمود : هر که عملی بجا آورد که غیر مراد در آن شریک سازد، همه آن عمل از غیر است، و من از آن عمل بیزارم.))

(معراج السعاده ص ۵۸۷- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

نفاق و دورویی

(مراد مدح کردن است کسی را در حضور و مذمت کردن است در غیاب، یا آن که میان دو دشمن آمد و شد کردن و با هر یک در در دشمنی با آن طرف موافقت نمودن.)

آثار و مفاسد نفاق و دورویی

- ۱- از مهلکات عظیم است.
- ۲- موجب عذاب اخروی است.
- ۳- موجب قرار گرفتن در زمره بدترین بندگان خدا است.

درمان نفاق و دورویی

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفاسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن.
- ۳- درمان اسباب ایجاد آن. (پستی نفس، ضعف نفس، طمع، توهمات بی جا و ...)
- ۴- عادت دادن زبان به خاموشی.

پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله) :

((هر که دو رو باشد در دنیا، فردای قیامت او را دو زبان از آتش خواهد

بود.))

(معراج السعاده ص ۶۰۸- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

غرور

← (فریفته شدن به شبهه و خدعه شیطان در ایمن شدن از عذاب خدای تعالی، و مطمئن گشتن به امری که موافق هوا و هوس و ملائیم طبع باشد.)
(پس هر که را اعتقاد آن باشد که او بر راه خیر است و چنین اعتقادی صحیح نباشد آن شخص مغرور است.)

آثار و مفساد غرور

- ← ۱- سرچشمه شقاوت و موجب هلاکت است.
- ← ۲- موجب مسکینی در دنیا و مغبونی و زیانکاری در آخرت است.

درمان غرور

- ← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ← ۲- تامل در قبح، مفساد، آیات و روایات وارده در مذمت غرور.
- ← ۳- خضوع در برابر خدا و بازگشت به سوی او از روی صدق.
- ← ۴- محاسبه اعمال، تقویت ایمان، تحصیل یقین و تامل در زندگی اولیاء و انبیاء.
- ← ۵- دانستن عیوب خود و تامل در اینکه انسان محل خطاست.
- ← ۶- تامل در اینکه نعمت های دنیا زودگذر و آخرت ابدی است.
- ← ۷- توجه به اینکه انسان در گرو اعمالش است. و جزا و پاداش بر اساس اعمال است نه امید واهی داشتن.
- ← ۸- فراموش کردن اعمال خیر و فراموش نکردن اعمال بدی که انجام داده است.
- ← ۹- بزرگ شمردن گناهان و کوچک شمردن عبادات خود.
- ← ۱۰- تامل در این که همه دارائی های انسان امانت خدا است و وسیله ای است برای رسیدن به او و انسان از خود چیزی ندارد که به آن فریفته شود.

طول امل

عبارت است از امید های بسیار در دنیا و آرزوهای دراز و توقع زندگی

دنيا و بقای در آن) ← **قصر امل** ← **ضدش**

آثار و مفاسد طول امل

- ۱- موجب غفلت و فراموشی است.
- ۲- عامل ارتکاب گناه و فرو رفتن در شهوات و لذات دنیوی است.
- ۳- عامل به تاخیر انداختن توبه و توشه برداشتن برای آخرت است.
- ۴- عامل خسران و زیان در دنیا و آخرت است.

درمان طول امل

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفاسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت ضدش.
- ۳- پیوسته به یاد مرگ بودن و تأمل در این که مرگ ناگهانی است و پیر و جوان نمی شناسد و امکان دارد هر لحظه فرارسد.
- ۴- درمان اسباب ایجاد آن. (جهل و نادانی، حب دنیا)
- ۵- تأمل در زندگی گذشتگان، انبیاء و اولیاء.
- ۶- تفکر و تدبر در احوال و روزگار خود و به یاد آوردن مرگ خود.
- ۷- موعظه شنیدن.
- ۸- شرکت در تشییع جنازه و زیارت اهل قبور رفتن.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) :

((چون صبح کنی فکر شب را مکن. و چون شام کنی فکر صبح خود مکن ، و ذخیره بردار از دنیای خود برای آخرت ، و از زندگی برای مرگ ، و از صحت مندی برای روز بیماری. زیرا نمی دانی که فردا بر تو چه وارد خواهد شد و نام تو در میان چه طایفه ای خواهد بود))

(معراج السعاده ص ۶۳۵- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

امام جعفر صادق (علیه السلام) :

((چون جنازه کسی را برداری فکر کن که گویا تو خود آن کس هستی که در تابوت است و آن را برداشته اند. و خود را چنان فرض کن که به عالم آخرت رفته ای و از پروردگار خود مسئلت نموده ای که تو را به دنیا برگرداند . و درخواست تو را پذیرفته و تو را دوباره به دنیا فرستاده است . بین که چه خواهی کرد و چه عمل از سر خواهی گرفت.))

(معراج السعاده ص ۶۳۹- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

توبه و پشیمانی از گناه ←
ضدش

گناهکاری و اصرار بر معاصی

آثار و مفاسد گناهکاری و اصرار بر معاصی

- ۱- موجب هلاکت در دنیا و آخرت است.
- ۲- موجب عذاب اخروی و محرومیت از بهشت است.
- ۳- موجب تکذیب معاد، سلب نعمت‌ها، سلب توفیق و نابودی ایمان است.
- ۴- موجب محرومیت از لذت عبادت است.

درمان گناهکاری و اصرار بر معاصی

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفاسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت توبه.
- ۳- توبه کردن و مراقبت و محافظت از نفس از انجام معاصی.
- ۴- تقویت ایمان و نور یقین، به یاد مرگ بودن، موعظه شنیدن و تلاش در انجام عبادات.

امام محمد باقر (علیه السلام) :

((خداوند تبارک و تعالی خوشحال تر می شود به توبه بنده خود از مردی که در شب تار در بیابانی مرکب و توشه خود را گم کرده باشد و ناگاه آن را بیابد.))
(معراج السعاده ص ۶۴۹- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

ضدش
← محاسبه و مراقبه

فراموشی از اعمال خود و غفلت از محاسبه

آثار و مفسد فراموشی از اعمال خود و غفلت از محاسبه

← ۱- موجب خسران و هلاکت است.

← ۲- موجب رسوایی و پشیمانی است.

درمان فراموشی از اعمال خود و غفلت از محاسبه

← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

← ۲- تأمل در قبح، مفسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت محاسبه و مراقبه.

← ۳- به یاد آوردن احوال قیامت و مواقف و محاسبه آن روز و توجه به قدرت خدا.

← ۴- محافظت و مراقبت کردن از نفس تا مرتکب معاصی نشود.

← ۵- مطالعه احوال صالحین و همنشینی کردن با اهل عبادت و ریاضت.

← ۶- عادت دادن نفس به محاسبه از آن در آخر هر روز که اگر گناهی کرده استغفار کند و اگر کار خیری کرده طلب زیادت نماید.

((قَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ))

((پس هر کس به اندازه سنگینی ذره‌ای کار خیر انجام داده آن را می‌بیند.

و هر کس به اندازه ذره‌ای کار بد کرده آن را می‌بیند.))

(آیه ۷ و ۸ سوره زلزله)

کراهت

(عبارت است از ناخوش داشتن و تنفر از چیزی که محبت و میل به آن شرعا و عقلا ممدوح است.) ← **محببت** (بالاترین محبت ها ،
محببت به خدا است.)
ضدش ←

آثار و مفاسد کراهت

- ۱- موجب مشقت و سختی است.
- ۲- موجب دوری از سعادت و مراتب عالیه است.

درمان کراهت

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفاسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت محبت .
- ۳- تحصیل معرفت نسبت به چیزی که از آن کراهت دارد.
- ۴- مداومت بر ذکر و یاد خدا، تفکر در عجایب آفرینش، صفات و نعمتهای او.
- ۵- مواظبت بر طاعت و عبادت ، تضرع به درگاه خداوند و ترک معاصی.

امام سجاد (علیه السلام) :

((ای خدای من ، کیست که شیرینی محبت تو را چشید پس غیر تو را دوست گرفت. و کیست که به قرب تو انس گرفت که روی به دیگران آورد.))

(معراج السعاده ص ۶۹۷-تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

اعتراض بر اراده و تقدیرات خدا ← ^{ضدش} رضا بر قضا و مقدرات الهی

آثار و مفسد اعتراض بر اراده و تقدیرات خدا

- 1- منافی مقتضای توحید و ایمان و موجب دوری از برکات است.
- 2- عامل تضییع روزگار و موجب خشم پروردگار است.
- 3- موجب پریشانی خاطر و سختی زندگی است.

درمان اعتراض بر اراده و تقدیرات خدا

- 1- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- 2- تأمل در قبیح، مفسد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت رضا.
- 3- تأمل در این که عالم و هر چه در آن است از طرف خداوند حکیم است.
- 4- توجه به ضعف و ذلت انسان که او بنده است و از عاقبت و مصلحت امور بی اطلاع است.
- 5- توجه به اینکه خداوند به همه امور داناست و همه مقدرات الهی بر اساس مصلحت و حکمت است.
- 6- عادت دادن نفس به رضا و ترک اعتراض بر مقدرات الهی.
- 7- شکر خداوند در همه حال و صبر در بلاها و مشکلات.
- 8- سعی در تحصیل محبت خدا به دوام ذکر خدا در قلب، و فکر در عجائب صنع او و تدبیر در مصالحی که در مخلوقات قرار داده و مواظبت بر طاعات و عبادات و تضرع و زاری با کم کردن علایق دنیوی.

درمان اعتراض بر اراده و تقدیرات خدا

- ۹- ملاحظه حکایات دوستان خدا و بررسی احوال ایشان در محبت خدا و رضای او.
- ۱۰- تدبیر در اینکه از نارضایی او چه بدست می آید ، نه از برای خاطر او تغییر قضا
- ۱۱- ملاحظه کند آیات و اخباری که در رفعت مرتبه اهل بلا و اجر و ثواب مصیبت وارد شده است.
- ۱۲- ملاحظه مصیبت ها و بلاها در زندگی اولیاء خدا و ائمه (علیهم السلام).

موسی بن عمران (علیه السلام) به پروردگار عرض کرد:

((بار خدایا ، مرا به امری راه نمائی کن که در آن رضای تو باشد .

فرمود : رضای من در آن است که تو راضی به قضای من شوی.))

(معراج السعاده ص ۷۳۹- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

امام سجاد (علیه السلام) :

((صبر و رضا ، راس همه طاعات است ، و هر که صبر کند و راضی شود از

خدا در آنچه از برای او مقدر کند، خدا از برای او مقدر نمی کند مگر آنچه

خیر اوست .))

(معراج السعاده ص ۷۳۹- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

حزن و اندوه بر امور دنیویه

← (حسرت بردن و متالم بودن به سبب از دست

رفتن مطلوبی یا فقدان محبوبی دنیوی.)

علت ← شدت رغبت به خواهش های نفس و توقع بقا در متعلقات عالم و چشم داشت به پایداری آن.)

آثار و مفساد حزن و اندوه بر امور دنیویه

← ۱- موجب پریشانی و سختی زندگی و عامل بازداشتن انسان از طاعت و عبادت است.

← ۲- دل را می میراند.

درمان حزن و اندوه بر امور دنیویه

← ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

← ۲- تامل در قبح، مفساد و اخبار وارده در مذمت آن.

← ۳- تامل در این که عالم مادیات همه فانی است و در آن دوامی نیست.

← ۴- توجه به بقاء و دوام کمالات نفسانیه و منحصر کردن شادی در کمالات

حقیقیه نه زخارف دنیویه.

← ۵- توجه به پستی، حقارت و کم ارزش بودن امور مادی و دل نبستن به آن.

← ۶- راضی شدن به آنچه از جانب خداوند به او وارد می شود.

سقراط حکیم :

((من هرگز محزون نگشته ام ، زیرا که دل به هیچ چیز نبسته ام که از فوت آن

محزون شوم .))

(معراج السعاده ص ۷۴۸- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

توکل به خدا

ضدش

اعتماد به غیر خدا

آثار و مفساد اعتماد به غیر خدا

- ۱- شعبه ای از شرک ، منافی ایمان و از مهلکات عظیمه است.
- ۲- موجب لعن خدا و دوری از رحمت و برکت اوست.
- ۳- موجب ذلت و خواری ، پریشانی و ویرانی دنیا و آخرت است.
- ۴- هر که به غیر خدا اعتماد کند نا امید می شود.

درمان اعتماد به غیر خدا

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تامل در قبح، مفساد، آیات و روایات وارده در مذمت آن و فضیلت توکل .
- ۳- توجه به علم و قدرت مطلق پروردگار و تامل در این که هیچ کس را جز او قدرت بر هیچ امری نیست و هر قدرتی هست از اوست.
- ۴- توجه به غایت رحمت و مهربانی خداوند نسبت به هر یک از بندگان.
- ۵- تقویت ایمان و یقین و قدرت نفس تا همه امور را مستند به آفریدگار داند .
- ۶- تحصیل صفت توکل. (به این معنی که در کارها تلاش و سعی نماید و نتیجه را به خدا واگذارد).
- ۷- ملاحظه احوال و سرگذشت متوکلان به خدا.
- ۸- ملاحظه حکایاتی که متضمن عجایب صنع آفریدگار است در روزی دادن به بندگان از جاهایی که اصلا گمان نمی کرده اند و دفع بلا از جمع کثیری که مظنه خلاصی نداشتند.

((... وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ...))

((هر که توکل بر خدا کند خدا کفایت می کند امر او را.))

(آیه ۳ سوره طلاق)

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) :

((هر که طلب عزت کند به واسطه بندگان ، خدا او را ذلیل می سازد.))

(معراج السعاده ص ۷۴۹- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) :

((هر که خواهد غنی ترین مردمان شود باید اعتماد او به آنچه نزد

خداست بیشتر باشد از اعتماد او به آنچه در دست خود اوست.))

(معراج السعاده ص ۷۵۱- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

کفران نعمت

(نشناختن نعمت کسی و شاد نبودن به آن و صرف نکردن آن در

مصرفی که منع به آن راضی باشد.) **شکر نعمت** ← **ضدش**

آثار و مفسد کفران نعمت

- ۱- موجب سلب نعمت در دنیا است.
- ۲- موجب هلاکت و شقاوت در آخرت است.

درمان کفران نعمت

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفسد و آیات و روایات رسیده در مذمت آن و فضیلت ضدش.
- ۳- تفکر و معرفت در آفرینش و انواع نعمت ها که هر چه هست از اوست.
- ۴- نظر کردن به پایین تر از خود در امور دنیایی و بالاتر از خود در امور دین.
- ۵- شاد بودن به نعمت های الهی و عادت دادن دل و زبان به شکر و خیرخواهی.
- ۶- به نظر در آوردن مردگان و متذکر شدن اینکه نهایت مطلوب ایشان آن است که آن ها را به دنیا برگردانند ، تا در اینجا عمل خیر کنند پس خود را از ایشان فرض کند و چنان تصور کند که مطلب او برآورده شده و به دنیا برگشته است.
- ۷- یاد کند آنچه را که بر وی روی داده از مصائب و مرض هایی که امید نجات در آن نداشته، پس خلاصی از این را غنیمت شمارد.

درمان کفران نعمت

- ۸- هر مصیبت و بلائی که بر او وارد می شود شکر کند که مصیبتی بالاتر از آن به او نرسیده و به این که بلائی به دین او وارد نشده است.
- ۹- ترک کردن محرمات و صرف کردن نعمت ها در مصرفی که رضای خداوند در آن است.
- ۱۰- شناخت چیزهایی که رضای الهی در آن است و دانستن مکروه ، و خلاف رضای الهی ، تا بتواند ادای شکر و ترک کفران نماید.

((وَ إِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَنْ نَسْكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَنْ كَفَرْنَا إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ))

((بخاطر بیاورید هنگامی را که پروردگارتان اعلام داشت که اگر شکرگزاری کنید (نعمت خود را) بر شما خواهم افزود و اگر کفران کنید مجازاتم شدید است.))

(آیه ۷ سوره ابراهیم)

جزع و بی تابی

(رها کردن عنان خود در مصیبت و بلا و فریاد کشیدن، ناله کردن

و جامه دریدن و بر خود زدن.) ^{ضدش} ← صبر و شکیبایی

آثار و مفسد جزع و بی تابی

۱- موجب هلاکت است. (در حقیقت انکار بر قضای خدا و اکراه بر فعل و حکم اوست.)

۲- موجب غضب خداوند است.

درمان جزع و بی تابی

۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).

۲- تأمل در قبح، مفسد و اخبار رسیده در مذمت آن.

۳- ملاحظه کردن اخبار و احادیشی که در فضیلت ابتلا در دنیا رسیده و آن که

به ازاء هر مصیبتی ارتقاء درجه یا محو معصیتی است و یقین داند که خیری

نیست در کسی که به بلایی گرفتار نشود و بداند که آنچه به واسطه صبر به

او می رسد بسیار بیشتر است از آنچه به سبب بلا از او فوت شده است.

۴- تأمل کردن در این که بی صبوری و جزع چه فایده ای دارد و هر چه مقدر

است می رسد و بی تابی سودی ندارد.

۵- ملاحظه کند احوال کسانی را که به بلاهایی عظیمتر از بلای او مبتلا شده اند.

۶- آن که بداند ابتلا و مصیبت دلیل فضل و سعادت است و آدمی را به

واسطه سختی مصائب، تکمیل حاصل می شود.

درمان جزع و بی تابی

۷- آنکه به یاد آورد که این مصیبت از نزد خداوند است که دوست ترین هر چیزی است نسبت به او و به جز خیر و صلاح او را نمی خواهد.

۸- متذکر این مطلب شود که به تجربه ثابت شده که بعد از هر غمی، شادی و راحتی است.

۹- ملاحظه کردن احوال مقربان در گاه الهی و ابتلاء و صبر آنها تا آنکه رغبت به صبر و استعداد نفس از برای او حاصل شود.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) :

((اجر عظیم با بلای عظیم است، و چون خداوند قومی را دوست بدارد ایشان را مبتلا می سازد. پس هر که راضی شد، رضای خدا از برای او است و هر که غضبناک گردید غضب خدا از برای او است.))

(معراج السعاده ص ۷۸۳- تهران پیام آزادی، ۱۳۷۸)

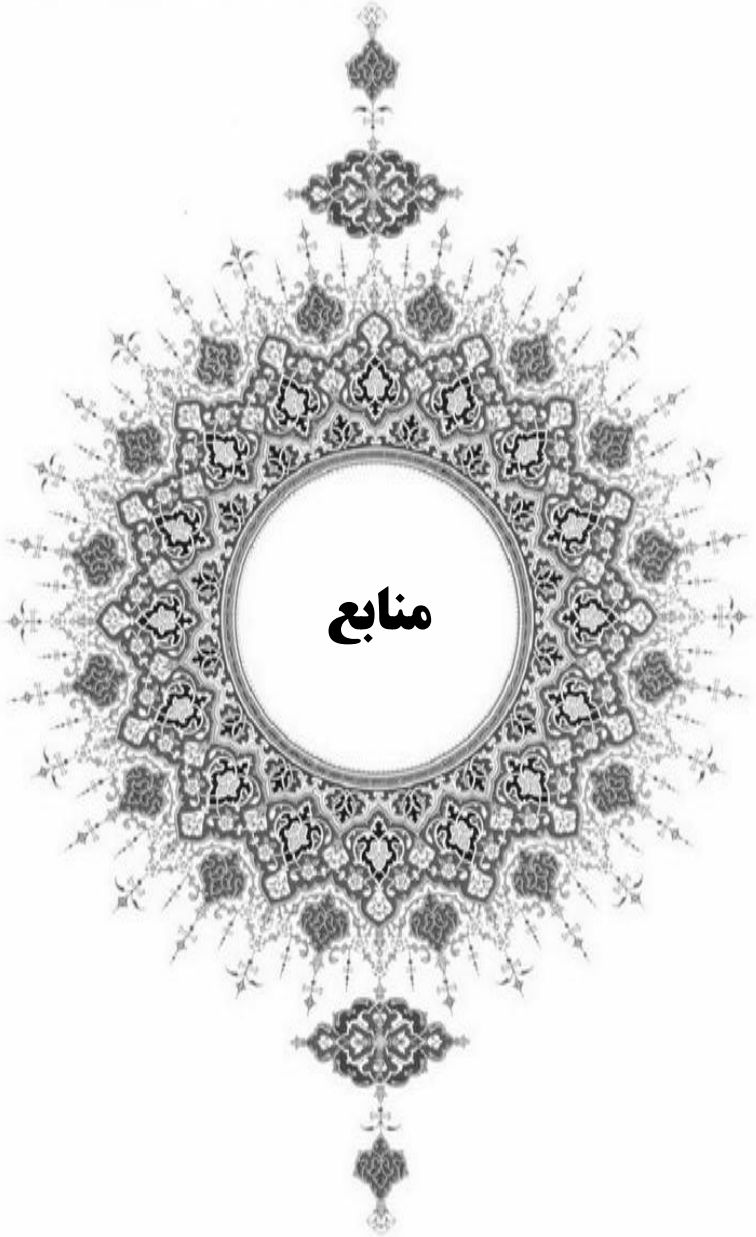
فسق ← (بیرون رفتن از اطاعت خدا و عبادت نکردن او) ← ^{ضدش} اطاعت خدا

آثار و مفسد جزع و بی تابي

- ۱- موجب هلاکت است.
- ۲- موجب محرومیت از بهشت و عذاب جهنم است.
- ۳- موجب دوری از سعادت و خسران ابدی است.
- ۴- موجب پشیمانی و حسرت است.

درمان فسق

- ۱- رعایت مقدمات تزکیه نفس (رجوع به صفحه ۹).
- ۲- تأمل در قبح، مفسد و آیات و روایات رسیده در مذمت آن و فضیلت طاعت خدا.
- ۲- تأمل در قدرت خدا و نعمت های ظاهری و باطنی او.
- ۴- به یاد مرگ و قیامت بودن و توجه به زودگذر بودن دنیا و لذت های فانی آن.
- ۵- متذکر نعمت های بی پایان بهشتی و عذاب های دردناک جهنم شدن.
- ۶- موعظه شنیدن .
- ۷- آشنایی با عبادات شرعی ، اسرار، آداب و یادگیری احکام آن ها.
- ۸- ملزم کردن نفس به انجام عبادات و طاعات.

منابع

- قرآن مجید

- معراج السعاده ، تالیف ملا احمد نراقی ، مصحح موسوی کلانتری
تهران انتشارات پیام آزادی، ۱۳۷۸

- المقامات العلیه (خلاصه کتاب معراج السعاده) ، تالیف حاج شیخ
عباس قمی ، انتشارات نهایوندی ، چاپ سوم ، ۱۳۹۱

